

A FŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT

BESZÁMOLÓJA

A 2017. ÉVRŐL

2018. március

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Főváros legrégebbi saját kulturális intézménye, a Fővárosi Állat- és Növénykert 2017-ben ismét Magyarország legnépszerűbb kulturális-turisztikai attrakciója volt, bár a nagy átalakítások miatt jelentős kiállításaink voltak zárva, kiugróan hideg volt a tél, meg forró a nyár. A szokásos egymilliónál kevesebben voltak, összesen 876,238 fős látogatótömeget vonzottunk, ami a mai kulturális-szabadidős-turisztikai intézményi piacon így is kimagasló.

GYŰJTEMÉNY, KIÁLLÍTÁSOK, SZAKMAI KAPCSOLATOK. Állatkertünket a vezető európai állatkertek között tartják számon. Tekintélyét szakmai programjai, állatszaporítási eredményei, gyűjteményének minőségi fejlesztései tovább gyarapították. **2017. december 31-én az állatállomány 846 fajt és 8557 állategyedet számlált.** A faj- és egyedszám tekintetében továbbra is az egyik legnagyobb európai kollekciónak számít. Emellett számos – európai vagy akár világviszonylatban is figyelemreméltó - ritkasággal is rendelkezik. A gyűjteményi arányokat vizsgálva nincsen nagyobb változás. Nemzetközileg is ritka, hogy nálunk a legnagyobb rendszertani csoport – ahogyan a természetben is – a gerincteleneké. Összesen 216 faj 638 egyedéről és 111 tenyészetéről van szó. A következő csoport a halaké (196 faj, 4172 egyed). Nagyon hasonló a madár (150 faj), a hüllő és kétéltű (150 faj) és az emlős (128 faj) fajok aránya. Példányszámuk is közel áll egymáshoz: 1199 példány madár, 1298 emlősállat, és 1105 hüllő és kétéltű.

Az állatokat továbbra is 3 helyszínen tartottuk, az Állatkert mellett a Margitszigeti Kisállatkertben, valamint a nagy átalakítások átmeneti idejére egy háttér-állatkertet is fenntartottunk Kőbányán, ahol az átalakítások idejére a FŐKERT befogadta telephelyére tevéinket, alpakkáinkat, kecskéinket és juhainkat.

Különleges újszülöttek egész seregének örülhettünk 2017-ben, sok ritka fajnál gyarapodott az állomány: Bectongia (7), kovari (3), gorilla (1), katta (3), ázsiai elefánt (1), dhol (6), vörösorrú koati (6), kétujjú lajhár (1), zsiráf (3), Cebu-disznó (3), muntyákszarvas (2), zebra (1), csupasz turkáló (7), gundi (14), vörösfülű ara (1), kék koronásgalamb (1), borzas gödény (2), rózsás gödény (1), batla (2), pápaszemes pingvin (2), rózsás flamingó (17 !), tarvarjú (8). Az ázsiai elefántborjú, Arun érkezése óriási esemény: 5 éven belül ő már a második. Páratlan eredmény, hogy egy éven belül három zsiráfborjú látta meg a napvilágot. Nyolc év után van ismét kölyök a gorilláknál. A flamingók európai viszonylatban is kiemelkedő egyedszámú fiókát neveltek fel. Mindez természetesen nem lehetett gyógyír a két koala akut egészségügyi krízis miatti elvesztésére, azonban ezt ellensúlyozta számos egyéb gyűjteményi siker.

2017-ben a meglévő kiállítások korszerűsítése, átalakítása, új elemekkel gazdagítása a korábbi évekhez mérten kisebb lendülettel, de folytatódott. A koalák helyét komodói sárkányoknak alakítottuk át. Új kiállítás került a Pálmaház első oldalházába. A régi Állatkert területén folytatódott a Nagyszikla héjazat, elkezdődött az Elefántház és megvalósult a Fácánház és a Margitszigeti Kisállatkert rekonstrukciója.

GAZDÁLKODÁS, LÁTOGATOTTSÁG, SZOLGÁLTATÁSOK, PROGRAMOK. Törekedtünk a takarékos gazdálkodásra. Intézkedéseink hatékonyak voltak és a szolgáltatás színvonalának megtartása mellett sikerült eredményesen működtetni az Állatkertet. Természetesen idővel az eszközök, épületek és más létesítmények állaga, az üzembiztonság

szintje romlik, aminek előbb-utóbb látható hatásai és komoly kockázatai lehetnek. Az Intézmény a Fenntartó felé tételesen kimutatott többlet-támogatási igényt jelzett és kapott egyes fontos szolgáltatások és készletbeszerzések radikálisan megnövekedett árszintje, a vártnál kevesebb saját bevétel és a terület növekedésével összefüggő többletkiadások miatt. Az elmúlt évek alacsonyabb fenntartói támogatása mellett forráshiány miatt elhalasztott fenntartási, karbantartási feladatok megoldásának szükségessége is indokolta ezt.

Közönségünknek új élményeket, ismeretterjesztő, oktató és kulturális programok sokaságát szerveztük, hoztuk a megszokott magas szolgáltatási színvonalat. A közkedvelt sikeres programok – a Mackó-, a Föld és az Állatszeretet fesztiválok, Légyottok, Tapizook, Állatkertek Éjszakája, Sérült gyermekek napja közül kiemelésre érdemes a nyáresti koncertek sorozata, amely tavaly rekord nézőszámot produkált 6.188 fővel.

A FEJLESZTÉSEK ELŐREHALADÁSA. A Fővárosi Közgyűlés és a Kormány 2015 döntései nyomán ütemezetten haladt előre a fejlesztés. Sikeresen megtörtént az Állatkert területének növelése, az új területek átvétele. A 72,630 m² -rel növekedett terület rendezése, bekerítésének befejezése is megtörtént.

Két fő új attrakció, a MesePark, valamint a Pannon Park valósul meg, és elkészül egy új üzemeltetési kiszolgáló zóna létesítése, egy autóparkoló építése, új közművek telepítése, illetve a park botanikus kerti minőségnek megfelelő növényállományának a kialakítása is. A legjelentősebb elvégzett fejlesztési feladatok 2017 során:

- A MesePark-Mesevár megvalósítása előrehaladt, de az év végéig a munkákat befejezni és átadni nem lehetett. Elsősorban az okozta a késedelmet, hogy a területét a tervezettnél később tudtuk átadni a kivitelezőknek a Toxikológiába átköltözés esésze miatt, illetve a munka során számos előre nem tervezhető körülmény merült fel. Az elkészült kiviteli és kiállítási tervek szerint sikeresen lezajlott a Mesevárba tervezett kiállítás és játszóház eszközbeszerzésével egybekötött kivitelezésére, illetve a MesePark megvalósítására vonatkozó közbeszerzési eljárás. A nyertes ajánlattevők a II. negyedévtől folyamatosan végezték az építészeti és épületgépészeti munkákat, a díszlet és játszótermi elemek gyártását, illetve a multimédiás játékok szoftvereinek fejlesztését. A kivitelezéssel párhuzamosan készültünk fel az üzemeltetés feladataira is: állatbeszerzések, a humán erőforrás, illetve kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése. 2017 végére 15 új kolléga lépett be a FÁNK munkavállalói közé, már kifejezetten a Mesevár-MesePark dolgozóiként. A végleges névadás is megtörtént, így az új attrakció neve **Holmenvolt Vár** lett. Az elkövetkező időszak kommunikációs tevékenységeiben már ezt az új nevet és az ehhez fejlesztett arealati elemeket használjuk. A létesítmény megnyitása 2018 tavasz folyamán esedékes.

- Az új Kiszolgáló Zónába átköltöztek a leendő MesePark-Mesevár helyéről a háttérfeladatok. Februárra elkészült az egykori Vidám Park és a MÁV-területek között elhelyezkedő, 120 éves hajdani városligeti rendőrkaszárnya céljainkra való átalakítása, amelyből legutóbbi használója, az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek Országos Toxikológiai Intézete 2016 nyarán költözött új telephelyre. A teljes költözködés után már 10 hónapon át ebben az ingatlanban működött az új Irányítási Központ: Állatklinika, Informatikai Központ, Gyűjteményi nyilvántartás, Főpénztár, Munkaügy, és az összes iroda, sőt végre létesült egy tárgyaló és egy tanácskozó helyiség is.

Az új Gazdasági és Takarmányozási Épületek júniusra megépültek, beköltöztek az új funkciók, a műhelyek (asztalos, vasas, csőszerelő, elektromos), a dolgozói öltözők, kertész- és sofőr tartózkodók, a grafikusműhely, a kulturális raktárak, illetve a takarmánykonyha, hentesműhely, kertész- és szemestermény-raktárak, zöldség-, gyümölcs-, hús hűtőtermek, fagyasztókamrák. 2018-ra a könyv- és irattár ideköltöztetése maradt. A Toxikológiai Intézet régi garázs-épületét megújítva kaptak helyet a műszaki anyagok, kiadványok, nyomtatványok és irodai anyagok raktárai.

- A közművek áthelyezése, újak létesítése is előrehaladt a fejlesztési területen. A legnagyobb munka, a területen átvezető 600 mm-es víz-nyomóvezeték kiváltása júliusra történt meg. Folytatódott az út és csatorna-rendszer tervezése, a kivitelezés esedékes.

- A Pannon Park 2016 végén lezárult építési és kiviteli tervezési munkáira meghirdetett közbeszerzésre beérkezett ajánlatok meghaladták a rendelkezésre álló forrást. Emiatt volt szükséges a Kormány és a Fővárosi Önkormányzat új döntését kérni az első félévben. Ezután le tudtuk zárni az eljárást, szerződöttünk a nyertes ajánlattevővel, a Market Zrt.-vel. Augusztus 30-án átadtuk a munkaterületet. Befejezési határideje 2019 november 30, a munkák nagy erővel folynak. A berendezésére, növények és állatok betelepítésére, próbaüzemre további 8-10 hónap kell. Átadása 2020 IV. negyedévben tervezhető.

Év végéig kiépítették az ideiglenes víz, elektromos áramellátást, parkolót, felállították a toronydarukat, konténervárost. Kitermeltek és elszállítottak a munkagödörből több tízezer köbméter anyagot, megépült a Biodóm körüli hézagos cölöpfal, mint munkatérhatárolás.

2017 közepére a hőellátás biztosítása érdekében a FÁNK megállapodott a FŐTÁV-val. A rendelkezésre állás, a távhővezeték kiépítése az Állatkerti körúton a szerződéses határidőn belül várható. A BGYH kisebb termál szélső értékeket garantált a tervezők szerinti 2015 évi értéknél, ami kihatással van a gépészeti tervezésre, és a majdani üzemeltetési költségekre.

- A Pannon Parkkal együtt kell majd üzembe állítani a Hermína Garázst is, amelynek felépítésével ugyancsak a FÁNK-ot bízták meg. Célokmányát novemberben kiadta a Fővárosi Közgyűlés, és a műszaki megoldások és költségek szakértői előzetes egyeztetése történt meg.

HUMÁN ERŐFORRÁSOK. 2017-ben is nagy gondot jelentett, hogy a FÁNK dolgozóinak keresete nagyon elmaradt az országos átlagkereset szintjétől. A minimálbér és -jövedelmek emelése, valamint a kulturális intézményi pótlék bevezetése javított a helyzeten, de még mindig nagy az elmaradás. Nem, vagy nehezen pótolható, kvalifikált, jó szakemberek távoztak emiatt az év folyamán, pl. 8 hónapja nincs villanyszerelőnk, de nem találunk könyvelőt sem. Tapasztalt régi állatgondozók is lépnek ki, helyükre kezdőket tudunk hasonló bérért felvenni. Nagy kockázat, hogy amikor a fejlesztéseinket üzembe kell majd állítanunk, mind a munkaerő felvételének, mind annak megtartásának gondjai tovább erősödhetnek.

Prof. Dr. Persányi Miklós

1. KIÁLLÍTÁSOK, SZOLGÁLTATÁSOK

1.1. ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Az attrakciók, szolgáltatások és a gyűjtemények fejlesztésére 2017 elején új főigazgatói pályázati program készült. 2017-ben is a nagy földrajzi egységekre, óvilági (Afrika, Eurázsia) és újvilági (Amerika, Ausztrália) épülő, ökológiai szemléletű kiállítóterek mellett két tematikus nagy egység (az evolúciót bemutató Varázshegy, illetve a határozottabb botanikai karakterű növénykerteri térrészek). Fejlesztési stádiumban volt 2 nagy új kiállítás-együttes: a Holnemvolt Vár (2018-as megnyitással) és a Pannon Park (2020-as céldátummal).

2017-ben az alábbi állandó kiállításokat üzemeltettük a Fővárosi Állat- és Növénykerthben:

1. **Varázshegy:** egyedülálló, önálló és interaktív élettudományos oktató, játék és rendezvényközpont, életmúzeum 16 kiállítótér 3.200 négyzetméteren, benne közel 120 állatfaj kiállításával és további 50 fajjal a háttérnyészetben, 3D és panoráma mozikkal.

A Varázshegyben, mint gyűjteményi körzetben 2017-ben elkészült új attrakciók közül említést érdemel az Östenger részleges felújítása, amely 6 tengeri akvárium medencét érintett és emellett új férőhelyet kapott a sziréngóténk is. Idős állataink pusztulása miatt szűnt meg az ugróegerek bemutatója, a faj nehéz beszerezhetősége miatt (a háború sújtotta Közél-Keletről nem lehet vadon fogott egyedeket szerezni, és fogságban tenyésztésük pedig a mai napig nem megoldott) itt a fajcsere mellett döntöttünk. A perzsa futóegerek hamar beilleszkedtek új környezetükbe, és a látogatóink kedvencei lettek.

Új komplex bemutató készült a luzoni kéregpatkányok számára is az egykori Mackó Kuckó területén. A két terrárium mellett egy interaktív fali infopanel mutatja be ezt az érdekes, állatkertekben ritkán látható fajt. A Parányok világában beüzemeltük azt a „nano” akváriumot, amelyben csigákat, kis testű rák, illetve halfajokat mutatunk be. Ugyancsak elkészült a Darwin oktatóterem akváriuma, amelyben szivárvány cseléket és kistestű rákokat telepítettünk.

2017-ben az alábbi említést érdemlő szaporulataink voltak a gerinces fajokból: csupaszturkáló (két alomból összesen 8 kölyök nőtt fel), gundi (14 kölyök nőtt fel), vitorlás gekkó (15), ezen kívül a csiga- és porcelánsügéreknel, a gyöngy dámióknál és a gyászos gekkóknál valamint a Seba rövidfarkú denevéreknel is folyamatos a szaporulat a bemutatókban.

Az élőállat kiállításokon túl nagy hangsúlyt fektetünk a Nagyszikla tervezésekor a benne megálmodott zoológiai múzeum tematikus fejlesztésére is. Ennek keretében a kollekción egy-egy teljes marabu, tarajos sül, nagy mara, kis panda, pelikán csontváz preparátummal gazdagodott, amelyek kiállításba kerülése folyamatban van. Az Élet Iskolája kiállítótérben, látványosan kialakított üvegvitrinben került bemutatásra az Állatkert 2016 év végén megvásárolt nedves preparátum gyűjteménye. A gyűjtemény darabjainak nagyobb részét fel kellett újítani, ennek során az elpárologott folyadékot pótolni kellett, a sérült üvegeket javítani vagy cserélni, illetve a régebbi (70-80 éves) darabok állagmegővéséről is gondoskodni kellett. A Varázshegy kiállítás látványos, sokak által

kedvelt új eleme lett. Szintén itt Verőczey Tamás állatorvosi szakasszisztens kutyakoponya gyűjteményéből kialakítottunk egy tematikus vitrint, melyben a háziasított kutyák és a farkas illetve a hazai vadon élő kutyafélék, a róka és az aranyakál morfológiai bélyegeit tanulmányozhatják a látogatók.

A Nagy Szikla oldalában lévő Dínó terasz csúszdája teljes felújítás után 2017 őszétől fogadja ismét a gyermek látogatóinkat.

2. Az Újvilági zóna kiállításai:

America Tropicana - a Pálmaházban, Akváriumban és környékén: óriás vidrák, Lepkekert (utóbbi a földényben, májustól szeptemberig üzemelt). Az Akvárium medencéinél folyamatosan végezzük a szükséges felújításokat. Átalakítás mellett egyre több amerikai édesvízi különleges halfajnak adunk otthont. Kidolgoztuk az új akváriumi információs rendszert, amely 2017-ben lépett üzembe. A Pálmaházban újabb területeket strukturáltunk át, a látogatói konfliktusok miatt átköltözött lajhárok helyére színes madárfajok kerültek. **Magyarországon elsőként** mutatunk be itt óriás tengerimalacot, és beszereztünk matakót is.

Ausztrál zóna – Koaláinkat sajnálatos egészségügyi problémák elvesztettük. Helyükön az új komodói varánuszunk rendeztünk be kiállítást. Sikerfajnak minősül az ecsetfarkú patkánykenguru, ahol úgyszólván ontjuk a kölyköket, ezzel az európai három legnagyobb tenyésztők egyike vagyunk! Több fajnál tapasztaltunk párzást, a kölyköket 2017-re várjuk. Hangyászstüdnöknél tojást vélünk, ami világszínvonalon is egyedi eredmény lenne. Folyamatos előkészítést és munkavégzést igényel a tervezett Tasmán zóna állatainak előteremtése. Az Ausztrál Játszótér fejlesztését tovább folytattuk.

Az **Indopacifikus zóna kiállításai** kiállításainkban is határterületen helyezkednek el. A **Xantus János ház** és a **Fácánház** területén folytattuk a házak korábban megindított racionalizálási folyamatát, melynek középtávú célja, hogy újabb területet nyithassunk a Dél-Amerika zóna gazdag állatvilágának bemutatására. A Fácánház teljes külső tartószerkezetének megerősítését követően további szerkezeti munkáikat is elvégeztük, részben már új fajokkal be is telepítettük.

India-Ház, Mérges és Óriás Hüllők

A Mérgesház muntyák-aldabra-komodói varánusz részt jelentősen átalakítottuk, továbbá az új állatok (visaya disznók) érkezése után megszületett szaporulatnak is helyet biztosítottunk. A Mérges ház alsó szintjének fűtését korszerűsítettük és felújítottuk. Az Aldabra óriásteknősök tovább növekedtek, és már átléptek a „két-emberes” méretbe. A Mérgesháznál élő Cebu disznó állományt megosztottuk, egy részük már a takinnal alkot szép vegyes kifutót.

3. Óvilági Zóna

Emberszabásúak – továbbra is nagyon népszerűek az orangután kölykök. Nyolc év után közvetlenül az év vége előtt ismét gorilla kölyök születésének örvendhettünk. Ez

az 5. Budapesten született gorilla kölyök. Legidősebb gorilla nőstényünk, Liesel az elmúlt évben ünnepelte 40. születésnapját.

Madagaszkár – a gyűrűsfarkú makik tavaly is neveltek fiatalokat.

Vastagbőrűek – November elején születet meg újabb elefántborjúnk Arun, aki méltán lett az év sztárja. Ismét folyamatos munkát végeznek állatorvosaink egy nemzetközi csapat bevonásával az orrszarvúak szaporodásának érdekében. Ennek keretében folytatódott a mesterséges termékenyítési program fiatal tehentüknél Laylánál – még siker nélkül.

A Szavanna kifutónál közvetlenül az év elején 3 zsiráfborjú is napvilágot látott, így az elmúlt szezonban nem kevesebb, mint 9 zsiráfnak örvendhetett a közönség, ami budapesti rekord-létszám. Természetvédelmi szempontból különösen fontos a madridi és frankfurti állatkertekből érkezett 4 mhorr gazella nőstény. Nyár végére megújultak a Szavannaház nézőterén látható terráriumok is, a 3 bemutató egységet teljesen megújítottuk, új fajokkal népesítettük be, telepes agáma, királypiton, szövőmadarak kerültek ide.

Vizek élővilága (Nagytó, Krokodilház, Vízparti Élet Háza, Sarkvidék) – A Vízparti Élet Házánál ürge kifutót hoztunk létre a Life Program segítségével, célunk a hazai ürgevédelmi természetvédelem törekvéseik bemutatása, a köznevelési célok kiemelt figyelembe vételével. A Nagytó felújított zsiliprendszere javított a tó vízminőségén, és a folyamatos mederkostrás is hasznos volt. Ismét kimagasló volt a pelikánszaporulatunk, azonban a betelepülő kormoránok sajnos a tavalyi évben is jelentősen megelőzték őket szaporaságban.

Nagyrópde – ismét volt szaporulat a tarvarjaknál, összesen 8. A pingvineknél pedig 5 fióka látott napvilágot. A röpdét borító műanyag hálót már többször kellett javítani, szükséges lesz a cseréje, amely nagyobb kiadást jelent.

4. Életház Madárkórház

Kétezer példányt meghaladó befogadott mentett állattal Állatkertünk a legkiemelkedőbb munkát végző, legtöbb állatot befogadó és gyógyító magyarországi mentőhelynek minősül, és ezt a munkát a közönség is nyomon követhette az Életházban. A mentőmunka elköltöztetésére is felkészültek az év során, hiszen sokkal látogatottabb pontra kerül a Holnemvolt Parkban.

5. Növénykerti különlegességek

A Japánkert és a Nemzeti Bonsai Gyűjtemény, a Sziklakert, a Citrusfélék, a Télálló kaktuszok, a kelet-ázsiai és az észak-amerikai botanikai gyűjtemény esetében a nagy parkrekonstrukció (2010-13) eredményei egyre jobban látszanak, a növények egyre méreteesebbek, a fák habitusa is a tervezettnek mindinkább megfelel. A kiállítások fenntartása mellett természetesen kisebb fejlesztések is történnek, így két kitűnő bonsait vásároltunk hazai mesterektől.

6. Margitszigeti Kisállatkert

A Szigeten tartott nemzetközi rendezvények és nagy fejlesztések évében végre jutott forrás a 2000-2002 között épült faépületek és a kerítés nagyjavításaira is. Az itt bemutatott gyűjtemény annyit változott, hogy a dámvad állomány megnövekedett, és csak a Holnemvolt Vár elkészültekor áll vissza a korábbi szintre.

7. Kőbányán a FŐKERT Zrt.-vel létrejött együttműködés alapján, a Keresztúri úti telephelyükön kialakított kifutókban kaptak elhelyezést simogató állataink,

alpakkáink, tevéink és baromfiaink. Szinte egy új kis állatkertet üzemeltettünk itt, hiszen nemcsak állattartó helyeket építettünk, de megoldottuk a vízellátást, az áramellátást, a takarmánytárolást és az állatgondozók tartózkodóinak kialakítását is.

1.2. PROGRAMOK, ESEMÉNYEK

2017-ben – folytatva az előző években megkezdett Mesélő Állatkert Programot – a legnépszerűbb közönségprogramunk a Kert területén és a Varázshegyben megtartott Légyott! sorozat volt. A kínálatot tovább gazdagítva a szezon ideje alatt a látogató a **Kertben napi több mint húsz, a Varázshegyben napi 14 interaktív, demonstrátorok részvételével zajló programból** válogathatott. Ezeken felül a Varázshegyben 3D és térhatású rövidfilmvetítések, továbbá Marsi űrséta is várta az érdeklődőket, így ugyanazon időben csak a Nagysziklában akár 3-4 féle élményből is válogathatott a látogató.

A Varázshegy működésével a programsorozat nem fejeződik be a szezon végén, hanem egész évben tudunk változatos szórakozási lehetőségeket biztosítani a látogatóknak. A legnépszerűbb programunk továbbra is az **Állatok Akcióban**, amelyet a 250 fős nézőterű Csillagtérben tartunk, a látogatók száma a 661 előadáson közel 80.750 fő volt (átlag 122 fő/előadás). A Varázshegy további programjainak látogatottsága: **3D vetítés** 3.700 alkalommal/232.500 látogató (átlag 62 fő/vetítés), **időgép szimulátor** 5.000 alkalom/32.500 fő látogató (átlag 7 fő/vetítés), **Marsi űrséta** 147 alkalom/1.045 fő (átlag 7 fő/alkalom). A Marsi űrsétát a szezon végeztével a „Szikla titka” program váltotta fel, hiszen a látványt legalább annyira a szikla építészeti megformálása, mint a benne elhelyezett kiállítás jelenti. Ezzel az egyszerű változtatással sokkal inkább a realitások talaján maradván tudunk élményt kínálni.

Az állatkerti bemutatókhoz kapcsolódó új „Légyott” kiselőadásokkal („Eszik, mint a gödény”, illetve a „Hal-gatag barátaink”) kiegészített és az „Állati percek” („Röf-löncs”) néven futó látványteretésekkkel, valamint a varázshegy programokkal („A mélység óriásai” illetve „Állati helyszínelés”, „Kukacoskodás”) együtt a látogatók már 43 különböző, változatos előadást élvezhettek a forgalmas napokon. E programokat 2017-ben 6.864 alkalommal közel 374 ezren látták.

A programok közül a leglátogatottabbak a Fókashow (141 ezer fő), az Elefántiskola (15 ezer fő), a Majomparádé (10 ezer fő) és a Borjúfókák és pingvinek látványteretése (10 ezer fő) volt. A méltán népszerű **TapiZoo-program** 2017-ben 7 hónapon keresztül (április-október) működött, összesen 210 alkalommal. Minden alkalommal három helyszínen (Afrika, Ázsia, Ausztrália) vártuk a látogatókat. Egy jelentős változás és fejlesztés történt idén a programban: Az Afrika állomás beköltözött a Szavanna-kifutó melletti „Afrika kunyhóba. A Varázshegyben, a raktárban 2 db zárható emeletes dupla szekrénybe, az ausztrál állomás felszerelése pedig a Tanodúba kerültek a biztonságos tárolás megoldásaként. Főszezonban az Ázsia-állomás dzsipjében egy zárható páncélszekrényben, az Afrika-állomáson pedig egy zárható állatszállító ládában tároljuk az anyagot.

Az említett állomásbővítésen túl 2017-ben a TapiZoo szakmai anyagon elvégeztük a szokásos karbantartásokat, a bemutató gyűjteményanyagának kiegészítése is folyamatos. Ennek fényében minden állomásra elkészültek az állomások anyagait részletesen tárgyaló kapcsos könyvek is. Rengeteg esont, preparátum és prém került a TapiZoo-program gyűjteményébe, ezek téli karbantartását és rendszerezését folyamatosan végezzük.

Gyermeklabor

A FÁNK, az ELTE-PPK és a Central European University tudományos együttműködése kapcsán kezdte meg működését 2016-ban a Varázshegyben a Gyermeklabor, ahol a hozzánk látogató gyermekek játékos vizsgálatokban vehetnek részt. A kutatások kettős célt szolgálnak: egyrészt a gyerekek számára biztosítanak játékos ismeretszerzési lehetőséget, ugyanakkor a velük foglalkozó kutatóknak segítenek megérteni, hogyan tanulnak, és hogyan oldanak meg különféle problémákat a kicsik. 2017-ben a Gyermeklaborban 14 kutatási téma játékos vizsgálatain összesen 679, 3-8 éves gyermek vett részt. A fődényben a Gyermeklabor munkatársai játékos foglalkozásokat tartottak a „Légyott” közönségprogramba integrálva, amely során az ember és az állat problémamegoldó- és tanulási képességeinek összevetését végezhetik el a résztvevők.

ÁLLATKERTI FESZTIVÁLOK

Az Állatkert 2017. évi programkínálatában három szemléletformáló, közönséget mozgósító fesztivál szerepelt. A legkorábbi időpontban, február elején a tavaszváró Mackófesztivált rendeztük meg, áprilisban a Föld Fesztivál zajlott, ősszel pedig az Állat- és Növényismeret Fesztivál eseményeire került sor.

1. Mackófesztivál (febr. 2-5.)

A kisgyerekeknek szánt rendezvény célja az állatokkal való barátkozás elősegítése sajátos eszközökkel, hagyományosan a medveárnyék megfigyelése köré épült fel. E mellett számos programot szerveztünk: játszóház (rajz, kézművesség, bábozás), arcfestés, zene, tánc, mackószínház (Dolák-Saly Róbert), élő bábfigurák, mézkóstolás gazdagította az eseményt. A sikeres rendezvényen összesen 10.499 fő vett részt.

2. Föld Fesztivál (április 21- 25.)

Az idei Föld Fesztivál fő koncepciója a megújuló energiaforrások és a fenntarthatóság fókuszba állítása volt. A szokásos együttműködő partnereken kívül új közreműködők is voltak. Idén visszatértünk a megszokott Nagytó parti helyszínekre és néhány távolabbi helyszínünk is volt.

A fő koncepciót bemutató szakmai jellegű sátrakban és helyszíneken érdekes kiállításokat, preparátumokat és tárgyakat mutattak be partnereink. Minden helyszínen törekedtünk az interaktivitásra. Játékokkal, feladatokkal, különféle eseményekkel szólítottuk meg látogatóinkat.

A korábbi partnerek mellett az új közreműködők között köszönthettük: a DBU energia játszótér partnereit, új kiadványokkal; Szamáca Kiskertész Tanodát; a GEO Magazin szerkesztőségét (közös fotópályázatunk is volt). Korábbi partnerek voltak: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület; Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Póka Mária kézműves mester; Ökocsiga alternatív energiaforrások játékok és kézműves varroda; Konfuciusz Intézet; Fővárosi Rendészeti Igazgatóság Természetvédelmi Szolgálat; Excelsior Hegymászó és Sportegyesület; MTA Talajtani Intézet; Tessloff Babilon Könyvkiadó; Operenciások Művészeti Csoport; Magyar Madármentők Alapítvány.

Érdemes megemlíteni, hogy amennyiben az időjárás kedvezőtlen a szabadtéri rendezvények számára, bármilyen érdekes programot csinálhatunk, nem jönnek a látogatók. Nyilván, ha jó az idő, akkor érdekes programokkal jelentősen lehet növelni a látogató létszámot. Az idei

szezon nagy tapasztalata volt, hogy az időjárás alapvetően meghatározza egy fesztivál sikerét. A látogatók összlétszáma 11.860 fő volt.

3. Állat- és Növényismeret Fesztivál (okt. 4-8.)

Az Állat- és Növényismeret Fesztivál célja az állatvédelmi és természetvédelmi szemléletmód és magatartás erősítése. A belépési kedvezménnyel és a Terézvárosi látogatással támogatva egy nagyon szép létszámot sikerült elérni az idei őszi fesztiválon. Most az időjárás is segített és persze a programok is jók voltak. Sok élő állat felsorakoztatásával a mentőtevékenységünk állt a rendezvény középpontjában. A mentett állatokon kívül naponta többször megjelentek bemutatós állatok is. A Paraszstudvarból behoztuk a két tavalyi kezes bárányt és a Ralph nevű pónit. Nagyon népszerűek voltak, a kerten keresztül sétálva alig jutottak el sátorig, annyi volt az érdeklődő.

Az Állatkertet népszerűsítő programokat tovább bővítettük. A fesztivál ideje alatt végig működött a „Tekeredik a kígyó” állomás, ahol a hullótartásról lehetett tanulni, illetve a kollégák különféle érdekes eszközöket is bemutattak. Hétfvégén üzemelt a Kell-e fészülni az oroszán sörényét című sátor, ahol érdekes szemléltetőeszközök (oroszlánbőr, koponyák, könyvek) felvonultatásával különleges állatkerti történeteket lehetett hallgatni és az állattartási kérdésekről beszélgetni.

A szokásos partnereink megjelentek (MME, FÖRI, Magyar Rovartani Társaság, Magyar Természettudományi Múzeum). Új partnerként vett részt a Budakeszi Arborétum. A kézműves standok is bővültek. Póka Marika és az Ökocsiga mellett nagyon népszerű lett a Szamáca Kiskertész Tanoda, ahol növényeket tiltethettek, „földműveskedhettek”, a gyerekek. Mindig nagy erővel vonul fel az MTA Talajtani Intézete és a Magyar Talajtani Társaság. Az érdeklődők gyakorlat, játék közben, interaktív módon szerezhetnek információkat a talajról.

Az Állatszeretet Fesztivál elmaradhatatlan része az állatvédők jelenléte. Idén is naponta más és más szervezet jelent meg, többségük terápiás kutyusokkal és cicákkal. (Állatvédőrség, Herosz Székesfehérvár, Manes Rancs, KoA Társállatotthon). Nagyon hasznos, újfajta együttműködés alakult ki az Ökocsigával. A helyszínen kis kedvenc állatokat varrtak a gyerekek, melyet megvásárolhattak és a vételárat adományként a Magyar Madármentők Alapítvány perselyébe dobták. Ősszel 49.000,- Forinttal gazdagítottuk az Alapítványt.

Mindkét fesztiválhoz egy-egy szombati Pedagógus Nyílt Nap (április 22. és október 7.) is kapcsolódott, melynek programjai által a pedagógusok betekintést kaphattak az Állatkert oktatási tevékenységébe. A Föld Fesztivál keretében 510 pedagógus, az Állatszeretet Fesztiválon 596 pedagógus vett részt.

Ugyancsak a fesztiválok idejére szerveztük meg a Zooped Klub összejöveleleit, ami az Állatkert oktatási kínálatát rendszeresen igénybe vevő pedagógusoknak a Pedagógus Nyílt Nap eseményeinél szűkebb körű, és egyben intenzívebb találkozója. Ezekben mód van az állatkerti újdonságok bemutatására, ami mindig nagy érdeklődést élvez.

Agymenők kalandnap: külső partnerrel (HVG) közösen, 2017-ben, harmadjára is nagy sikerrel tartottuk meg az „Agymenők” elnevezésű, természettudományi ismeretterjesztést célzó kalandnapot 2017. június 10-én. A programon az esős idő ellenére 5225 fő vett részt.

1.3.KÖZOKTATÁST ÉS PEDAGÓGUSOKAT SEGÍTŐ MUNKA, OKTATÁS ÉS NEVELÉS

A 2017. évben az állatkerti ismeretterjesztésben fontos célunk volt a formális és informális oktatás tematikus bővítése és a már kialakult témák kidolgozása, stabilizálása az oktatási tervben. A Varázshegy oktatóterének, a Darwin labornak a működése során szerzett tapasztalatok összegyűjtése magas színvonalú tantermi oktatást és népszerű biológiai bemutatókat tett lehetővé. Szintén keresett programunk volt az egész vagy fél napos állatkerti osztálykirándulás, tanulmányi kirándulás, amikor egy napon 100-200 gyermeket fogadtunk szervezett formában oktatási programjainkon. A közönségnek szóló előadásainkat szezonban napi 4, szezonon kívül napi 2 alkalommal hirdettük meg.

Zoopedagógiai kínálatunkat 4 korcsoport számára 101 témában hirdettük meg, melyek szorosan kapcsolódnak a Nemzeti Alaptantervben és az Óvodai Nevelési Alapprogramban meghatározott elvekhez, témákhoz és fejlesztési területekhez. Új témáink bevezetésével célunk, hogy az oktatási intézményekben nehezebben bemutatható biológiai, természetismereti fogalmakat tárgyaljuk, ezzel segítve a pedagógusok mindennapi munkáját. Tematikus állatkerti sétáink és a Darwin labor gyakorlati bemutatói egyaránt népszerűek voltak. A meglévő tematikába beépítettünk új foglalkozásokat és tematikus felfedező szekrényt növényismereti és természetvédelmi témákban.

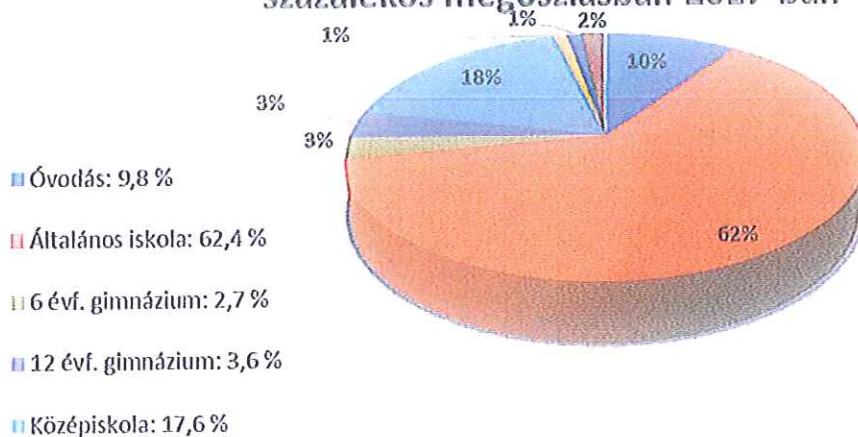
A Nemzeti Alaptantervhez és Óvodai Nevelési Alapprogramhoz kapcsolódó oktatási témáink közül a legnépszerűbbek (sorrendben) 2017-ban:

- Varázshegy túra (tematikus foglalkozás élményelemekkel)
- Érzékelés az állatvilágban (látványos tantermi bemutató élő állatokkal)
- Körforgás és lebontó folyamatok (látványos tantermi bemutató élő állatokkal)
- Természetismereti felfedezések, Állati helyszínelés (komplexfoglalkozás élményelemekkel)
- Vizek és vízpartok élővilága (tematikus állatkerti séta)
- Állatcsoportok és jellemzőik (tematikus állatkerti séta)
- Állatkerti emlősök táplálkozása (tematikus állatkerti séta)
- A Biblia élővilága (látványos tantermi foglalkozás)
- Évszakok az állatkertben (tematikus állatkerti séta)

Tematikus oktatási foglalkozások 2017-ben

Korcsoport	Csoportok száma	Létszám
óvodás	49	1074
általános iskolás	320	6861
6 évf. gimnázium	33	294
12 évf. gimnázium	17	398
4 évfolyamos középiskolás	58	1938
felsőoktatási intézmény hallgatója	6	105
felnőtt	7	126
egyéb (pld: alapítvány, gyermekotthon)	8	191
ÖSSZESEN:	498 csoport	10,987 fő

Tematikus oktatási foglalkozások korcsoportok szerinti százalékos megoszlásban 2017-ban

A tavalyi évhez képest a résztvevők létszáma közel 1000 fővel nőtt, viszont az intézménytípusok közötti arányok csak kis mértékben változtak.

Pedagógus továbbképzés

Pedagógus Nyílt Napot tartottunk április 23-án és október 8-án az állatkerti fesztiválok szombatjain, így az érdeklődő pedagógusok nemcsak szakmai előadásokon, tanácsadáson, hanem a fesztivál programjain is részt vettek, és bővíthették zoopedagógiai ismereteiket. Az óvodapedagógusok, tanítók, tanárok számára egész tanévben személyes tanácsadási lehetőséggel és módszertani tréningekkel szolgáltunk. A két Pedagógus Nyílt Napon 2016-ban összesen 1689 fő vett részt.

Óvodapedagógusoknak és tanári munkaközösségeknek módszertani tréningeket és bemutató foglalkozásokat tartottunk. A tanév során 7 alkalommal 80 főt fogadtunk.

Oktatási együttműködések

Az Állatkert kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a fiatal generáció környezettudatos szemléleti fejlesztésének. Ezért a programokon és a kiemelkedő színvonalú zoopedagógiai szakmai munkán túl jelentős mértékű kedvezményt biztosít az óvodák gyermekcsoportjai, az általános és középiskolák diákcsoportjai részére, amellyel az oktató-nevelő munkát is segíti. 2016-ban 57.587 tanuló részére váltottak intézményi jegyet, a Budapest tömbjegyet 28.200 diák vette igénybe. Velük jöve 10.609 fő pedagógus díjmentesen látogathatta az Állatkertet. Sajnos általános tendencia, hogy mindezek ellenére évről évre csökken az állatkertbe „spontán” látogató oktatási csoportok száma. Viszont örömdetesesen nő a saját szervezésünkben érkező csoportok száma, ezért pedagógus kapcsolatainkat az eddigieknél is intenzívebben kell ápolnunk.

A fentiekén túl az alábbi konkrét oktatási kapcsolatok működtek 2017-ban:

- Az idei tanévben nagy sikerrel vezettük be az oktatási tanrendbe illesztett fenntarthatósági hetet a foglalkozási kínálatunkba. A programon a pedagógusok önállóan vehettek részt az osztályukkal, a számukra kidolgozott korosztályos és

- életkoronként több változatot is kínáló keresőjátékban. A program 4 napján összesen 76 iskola, 109 osztályának 2416 diákja fordult meg nálunk! A keresőjáték feladatlapjait a fenntarthatósági hét lezárultával is az oktatási kínálatunkban maradtak.
- A Zootábor foglalkozásait a Brightly cég szervezői közreműködésével tartottuk az iskolai szünetekben. Összesen 58 csoportban 1856, 6-12 éves korú gyermek vett részt az egyhetes (hétköznapiakon), egész napos foglalkozásokon.
  - A Gimnáziumok Gazdasági Szövetsége a Mozaik Gazdasági Szervezetbe beleolvadt, de továbbra is jól együttműködtünk, tematikus foglalkozásokat tartottuk a általános iskolásoknak és gimnazistáknak 50 alkalommal, 998 fő részvételével.
  - A korábbi év sikeres együttműködése okán, 2017-ben is folytattuk az oktatási együttműködést a Miniszterelnökség „Fedezd fel Európát!” elnevezésű, az Európai Unió fejlesztéseket a középiskolásokkal megismertető programjában. Az Európai Bizottság Magyarországi Képvisellete, az Európai Parlament Magyarországi Tájékoztatási Irodája, a Miniszterelnökség és a magyarországi Europe Direct tájékoztató irodák által meghirdetett programra hátrányos helyzetű középiskolák pályázhattak, egy-egy környékbeli EU-s fejlesztés bemutatásával. A nyertesek részére budapesti osztálykirándulás volt az ajándék, amelynek keretében az Állatkert Varázshegy kiállítását is megnézhették vezetéssel és ott oktatási foglalkozáson is részt vehettek. A programon 2017-ben 612 diák és 59 pedagógus vehetett részt
  - A Fővárosi Gyermekvédelmi Intézményeket támogattuk a gyermekek és kísérőik ingyenes belépési lehetőségével. A már hagyományos márciusi Gyermekvédelmi Napra 427 meghívott jött el.
  - Az ELTE Pedagógia és Pszichológia Karával együttműködve 2017-ben is múzeumpedagógiai szakirányú továbbképzést tartottunk, összesen 2 alkalommal, a múzeumpedagógiai posztgraduális képzés hallgatóinak.
  - Az ELTE Tanító- és Óvóképző Karral új tematika szerint, megújított feltételrendszerrel folytatódott a zoopedagógiai módszertani képzés. 2017-ben egy szemeszterben fogadtuk a diákokat, összesen 21 hallgatót. Számukra többszörített előadást tartottunk, összesen 20 órányi előadást tartottunk.
  - A Néprajzi Múzeummal közösen Mozaik Múzeumtúra folytatódott a Varázshegyben 2017-ban is.
  - SZIE Tájékoztató és Településtervezési Kar hallgatói 16 hetes szakmai gyakorlaton vettek részt Intézményünkben.

Szakmai kapcsolataink tovább erősödtek. Oktatási szakembereink részt vettek a MÁSZ (Magyar Állatkertek Szövetsége) és az EAZA Európai Zoopedagógusok Szervezete éves zoopedagógiai konferenciáján, a KOKOSz éves rendezvényén.

Több ízben bonyolítottunk módszertani képzést múzeumpedagógusoknak, óvodapedagógusoknak és tanári munkaközösségeknek. Környezetvédelmi és gyermekvetélkedők lebonyolítását, hátrányos helyzetű csoportok állatkerti látogatását és tanulását támogattuk.

Az Állatkert zoopedagógusai révén 2017-ben is tagja a Nemzetközi Zoopedagógiai Szervezetnek az IZE-nek (International Zoo Educators).

1.4. TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

Az Állatkert 2017. évben is jelentős erőket mozgósított annak érdekében, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű csoportok részére a kevesebb fenntartói támogatás mellett is elérhető legyen az Állatkert által nyújtott páratlan élmény. Lehetővé tette számos csoport díjmentes, illetve jelképes összegért történő látogatását. Segítettük többek között az a NOE nagycsaládosok tagjainak gyermekeit és felnőtt tagjait, szegény sorsú vagy állami gondozásban élő gyermekcsoportokat, erdélyi, felvidéki, délvidéki gyermekcsoportokat, valamint több – az ország elmaradott területeiről érkező gyermekcsoportot is, akik közül sokan először jártak az Állatkertben.

Több mint tízezer fokozottan hátrányos helyzetű gyermeket fogadtunk az év folyamán ingyenesen, kiemelt figyelemmel, ebből a Sérült Gyerekek Napján csaknem 7274 fő látogatta meg az Állatkertet. Számos esetben biztosítottunk kedvezményes belépést lehetőséget közszolgálatban dolgozóknak, így állami és önkormányzati szervezetek, intézmények dolgozói szakszervezetei, vagy intézményei, cégei számára is.

KARITATÍV JELLEGŰ RENDEZVÉNYEK

Dream Night: június 9.

Az „Áloméj az Állatkertben” program keretében idén A Szívbeteg Gyermek Védelmében Alapítványt láttunk vendégül. A zártkörű rendezvényen 188 fő meghívottat láttunk vendégül. Az állatkerti kollégák részvétele tekintetében abszolút rekordot döntöttünk, 68 segítőkész kolléga emelte a rendezvény fényét.

Sérült Gyerekek Napja: szeptember 19.

Az ÉFOÉSZ-szel közösen megrendezett egész napos rendezvényen 9227 sérült gyermeket, illetve felnőttet üdvözölhettünk. A zártkörű rendezvény országos szintű megmozdulás. Célja, hogy a sérült gyermekek számára szerezzünk élményt egy szép és élményszerű állatkerti látogatás keretében.

1.5. KIADÓI TEVÉKENYSÉG

A 2017. évben az Állatkert saját gondozásában és kiadásában a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával folytatódhatott az „Állatkerti kötetek a természetért” c. könyvsorozatunk újabb kötetének megjelentetése. Ebben az évben is újabb, olvasmányos stílusú, védett állatfajokat bemutató, gazdagon illusztrált monográfiákat adtunk ki.

Az alábbi kötetek jelentek meg 2017-ben:

- Békák
- Farkasok és kutyák

A köteteket 1000 példányban nyomtattuk, árusításuk ajándékboltunkban és könyvtérjesztőkön keresztül történik.

Az *Állatvilág* című kéthavi ismeretterjesztő magazint saját lapként a Magyar Természettudományi Múzeummal közösen és az Ex BB kiadóval közreműködésével, NKA

támogatással adjuk ki. Kéthavonta jelennek meg a lapszámok, így 2016-ban is 6 lapszám látott napvilágot, valamennyiben érdekes állatkerti hírekkel és cikkekkel.

1.6. MŰVÉSZETI FÓKUSZPONTOK

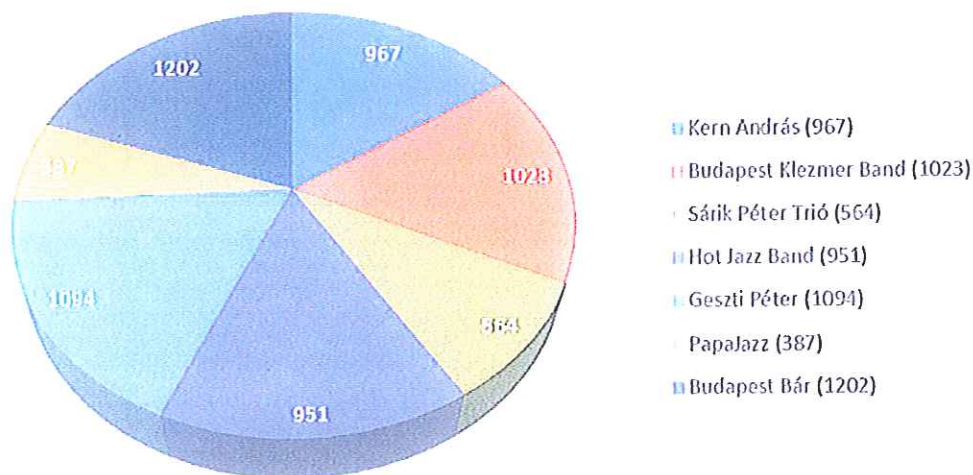
ÁLLATKERTI KONCERTEK

Zenés Állatkerti Esték: (július 5. –augusztus 16.)

Az idei évadban hét előadás valósult meg. A koncertlátogatók fizető létszáma 4.453 fő, a vendégekkel együtt az összlétszám 6.188 fő. A tavalyi összlétszám 5.038 fő volt, amelyet az idén sikerült túlszárnyalni.

Idén nagyon kedvezően alakult az időjárás, igaz sokszor volt bizonytalan a helyzet, de csak egy esőnapot kellett tartanunk. Már hagyománynak tekinthető az, hogy valamennyi koncert előtt 10-15 perces állatkerti mesét tartottunk a gyülekező közönség megelégedésére. Történetek mesélésével, illetve élő állatok színpadra állításával vonzó formában adtunk át sok célzott információt az érdeklődőknek.

Nézőszám összesen (eladott jegyek és meghívók)

Térzenci és egyéb programok:

Március 19.-én a Bach Mindenkinek programsorozat városszerte rendezett eseményeinek helyszínei közé az Állatkert ismét bekerült, és a nagy zeneszerző születésnapja alkalmából számos fiatal művész és zeneakadémista örvendeztette meg a lelkes látogatókat Johann Sebastian műveivel.

Május 27.-én szerveztünk egy Flashmobot, melyet a Solti György Zeneiskola

Vonószekera valósított meg. Ez alkalommal részleteket adtak elő a Diótörőből és a Madagaszkár filmzenéjéből.

Június 18-án 11:00 óras kezdettel térzene volt a Főkapu téren a Rákosmenti Zenebarátok Egyesületének jóvoltából. A műsor körülbelül egy órát vett igénybe.

Július 1-én az Ormányos Falka Fagott Zenekar a Varázshegyben adott koncertet. A Zuglói Zeneiskola (Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium és AMI) fiatal, tehetséges muzsikusaiknak műsorát 240 fő érdeklődő tisztelte meg jelenlétével.

Július 4-én a Koppenhágai Városi Iskola és Zenekar (Kobenhavns Kommunes Skoleoskester és Magyar Etüd Fűvőszekera) fűvős szekciója tartott nálunk térzenei bemutatót, mely körülbelül másfél óras volt.

Szakmai ismeretterjesztő rendezvények:

Továbbra is népszerű a kollégák körében a szakmai fórumok előadássorozata, melynek keretében 2017-ben 3 előadást és 2 több előadásos szakmai napot szerveztünk, amelyeken az Állatkert szakmai munkatársai és érdeklődő kollégái vehettek részt. Egyrészt az állatkerti szakemberek adnak itt információkat kollégáinknak, de idén is meghívtunk a szakterületükön elismert, neves külsős előadókat. Így körünkben köszönthettük Dr. Kovács Tibor, ökológust, kételtű kutatót, Bankovics Attila, ornitológust, Veress Tamás, biológust, a Miskolci Vadaspark gyűjteményvezetőjét, Gombkötő Pétert, a Bükk Nemzeti Park zoológusát, Dr. Pongrácz Péter, etológust, Hidvégi Violetta, Fabó Beáta főlevéltárosokat és Perczel Olivér, történészt, akik különféle szakmai témákban tartottak előadásokat.

Kiállítások

2016. szeptember 15. és 2017. február 28. közötti kiállítást augusztus 31-ig meghosszabbítottuk a Varázshegybe, ahol Aranyosi Szénássy Attila képzőművész grafit- és színes ceruzás képei voltak láthatóak. Közel 80 kép került az Élet iskolájába és a Parányok világába felvezető lépcsőhöz. A becsült látogatói létszám összesen több mint 10000 fő.

Idén újra az Állatszeretet fesztiváltól keretein belül rendeztük meg a Bonsai kiállítást (október 7-8.). Az Egyetemi Bonsai Club közreműködésével idén közel 100 növényt hoztak be kiállítani és árusítani. Mindezek mellett bonsai készítési bemutatót is tartottak. A becsült látogatószám: 850 fő.

1.7. RENDEZVÉNYEK, ESEMÉNYEK

Az Állatkert különleges és éppen ezért népszerű rendezvényhelyszín. Az idei évben több mint 30 külső szervezésű eseménynek, rendezvénynek adott otthont, ezzel több milliós bevétellel gazdagítva az intézmény költségvetését.

Ebben az évben is visszatérő partnerek között köszönthettük az Elektromos Szakszervezetet, a Danubius Hotel Group szállodaüzemeltető céget, az Intrum Justita pénzügyi tanácsadó céget vagy az Amerikai Kereskedelmi Kamarát. Idén először választották Intézményünket vállalati rendezvényük helyszínéül pl. a Szerencsejáték Zrt., a Huawei Magyarország vagy az Asseco Magyarország.

Saját állatkerti rendezvényeink látogatottsága némi csökkenést mutatott az előző évhez képest, de továbbra is megtartották népszerűségüket. Közel 90 ezer résztvevő vett részt összesen több mint 10 rendezvényen, melyek közül kiemelésre méltó az idén ötödik alkalommal megrendezésre került Állatkertek éjszakája, illetve az őszi Állatszeretet Fesztivál. Csak ezen a két rendezvényen több mint ötvenötezer érdeklődő kereste fel Intézményünket.

1.8. VIZUÁLIS INFORMÁCIÓS RENDSZER, ARCULAT

Folytattuk a rendkívül nagyszámú információs anyag, valamint az egyre fejlődő állatgyűjtemény fotózását, amely jelentős kapacitást vett igénybe. Az idei év során több alkalommal került sor sajtóesemények (megnyitók, átadók, rendezvények stb.) fotózására. Emellett több mint 40 ezer képanyag került rögzítésre, melyek témái a szakmai fórumok, az állatorvosi beavatkozások, konferencia; a kertben történő folyamatos változások pl. építkezések (Holnemvolt Vár, Pannonpark stb.), valamint állatkölykök, növények fotózása. Emellett közel 1500 db fotótadtunk át sajtó (Állatvilág magazin, Kistermelők Lapja stb.), illetve webes felhasználásra. Említésre méltó még a különféle szórólapokhoz, pályázatokhoz, állatkerti kiadványokhoz (poszterekhez több száz kép biztosítása), ill. tervekhez szükséges fotóanyagok elkészítése.

Főbb grafikai munkák számokban: megrongálódott, elhasználódott fajtáblák cseréje, valamint újabb fajok kitáblázása kb. 150 db; új bemutatók tábláinak elkészítése, kihelyezése pl. Sárkányház, ürgekiputó; új örökbecfogadói táblák kihelyezése kb. 30 db. Kb. 30 000 db egyedi belépő készítése; tiszteletjegyek készítése kb. 400 db; az infófalra kb. 20 db tabló az újdonságokról; a rendezvények kitáblázása kb. 120 db; új kollégák, önkéntesek, közfoglalkoztatottak kítűzőinek elkészítése; valamint egyéb, egyedi állatkerti igények alapján készített táblák, tablók kb. 500 db. Margitszigetre táblák, tablók készítése kb. 30 db.

2. KOMMUNIKÁCIÓ, MARKETING, PR

2.1. ONLINE KOMMUNIKÁCIÓS TERÜLETEK

Az online média felületek térhódítása miatt az online forgalom 2017-ban átstrukturálódott. Míg az állatkerti weboldal látogatottsága némileg csökkent, a Facebook oldal követőinek száma és aktivitásuk jól láthatóan növekedett.

Honlapunkat az előző évben 1 300 179 látogató kereste fel, ezzel 3 738 153 oldalbetöltést generálva. A honlap látogatóinak az állandóan elérhető állatkerti információk mellett heti 2-3 alkalommal friss hírekkel is szolgálunk az állatvilág csodáiról és állatkertünk életéről.

Jelentős siker, hogy az állatkert Facebook oldala továbbra is az ország leglátogatottabb állatkerti Facebook oldalának számít, hatalmas rajongótáborunk 2017-ban tovább növekedett, év végére elértük a 151 000 követőt. Külön kiemelésre méltó, hogy a Facebook oldal ezt az eredményt organikus fejlődéssel produkálta, ami azt jelenti, hogy semminemű online promóciós eszközt és módszert nem alkalmaztunk, hanem maga a téma és annak megfelelő

minőségű online interpretálása hozta ezt az eredményt. Posztjaink között az év folyamán egyre gyakrabban tűnnek fel kép és szöveg tartalom helyett video filmek, melyeket látogatóink szívesebben tekintenek meg. Legnézettebbek a kisállatokról illetve állatok születéséről szóló filmek, amelyek a Facebook megosztási lehetőségének köszönhetően sokkal több emberhez eljutnak, mint ahányan oldalunkat követik. Az év első napján született kisziráf világrajöveteléről szóló filmünket 573 550-en nézték meg, míg a novemberben született kiselefánt első perceit bemutató videót több mint 545 000-en. Ezekkel a kimagasló számokkal ez a két video volt a legnézettebb kisfilmünk 2017-ben Facebook oldalunkon.

Az Állatkert Youtube csatornájára 2017-ben 35 db saját állatkerti kisfilmet készítettünk és töltöttünk fel. Ez meghaladja az előző évi számokat és ezzel magasan a legaktívabb a hazai tematikus csatorna kategóriájában. Bár a csatornánkat felkeresők kevésbé veszik igénybe a megosztás lehetőségét, az online híroldalak gyakran teszik közzé felületeiken Youtube videóinkat.

Online direktmarketing tevékenységünk szintén intenzív növekedést mutatott. A saját médiaeszközként igen nagy jelentőséggel bíró saját adatbázisunkat felhasználva az elmúlt évben 12 alkalommal küldtünk ki online hírlevelet összesen közel félmillió küldeményt.

A Foursquare nevű, okostelefonokra készült tartózkodási hely-megosztó közösségi alkalmazásban szintén növekedést értünk el 2017-ben, a programmal már több, mint 7000-en „jelentkeztek be” (check in) az állatkertbe.

2017-ben új felületen is megkezdtük az állatkert izgalmas pillanatainak terjesztését, a kizárólag képek és videók megosztására fejlesztett Instagram nevű alkalmazáson az év folyamán 1300-an kezdték „követni” az állatkert posztjait.

2.2. REKLÁMKAMPÁNYOK

Összesen 10 reklám- illetve kommunikációs kampányt szerveztünk és bonyolítottunk le. Számos alkalommal hirdettünk jól célzott online felületeken. A kampányok során törekedtünk a barter együttműködésekre a médiatulajdonosokkal, hiszen enélkül nem tudtunk volna ekkora jelenlétet megfinanszírozni az Állatkert üzenetei számára. A médiabarter több milliós nagyságrendet tett ki.

Az Állatkert saját kommunikációs eszközei továbbra is megőrizték fontosságukat a kommunikációs tevékenység során. Az intézmény weboldalát éves szinten látogató több mint 1,3 millió, a Facebook oldal több mint 151 ezer rajongója által, illetve az ő ismerőseikkel és megosztásaikkal, többmilliós célcsoporthoz jutnak el híreink, üzeneteink. Ekkora elérést biztosító médiavásárlás egyéb médiatulajdonosoknál hatalmas összegeket emésztene fel. Ezt mi a saját online eszközeink kezelésével és megfelelő használatával megspórolhatjuk.

Külön kiemelés érdemel egy új marketing innováció, az Állatkert Ajándékutalvány kifejlesztése és bevezetése. A sikeres kezdeményezés eredményeként több millió forint értékben realizáltunk előrehozott bevételt, de az újítás legnagyobb eredménye, hogy közel

kétezer tranzakció keretében tudtuk releváns és egyedi ajándékkal kiszolgálni a felmerült látogatói igényeket.

Néhány jelentősebb kampány a 2017-es évből: fesztiválok kommunikációja, Zenés Nyári Esték, Állatkertek Éjszakája, 1% adománygyűjtés, Halloween játszóház.

2.3. HAGYOMÁNYOS SAJTÓ ÉS PR MUNKA

A Fővárosi Állat- és Növénykert a 2017-es esztendőben is kiterjedt sajtómunkát folytatott. Az év során összesen 15 alkalommal tartottunk fontosabb, saját, vagy néhány esetben partnerekkel közös, de döntően saját szervezésű sajtótájékoztatót, illetve sajtóeseményt, sajtóbemutatót az alábbiak szerint:

február 14. (kedd) – Asha, az elefántborjú születésnapja + Angele újabb vemhességének bejelentése;
március 7. (kedd) – Tűzoltási gyakorlat;
március 21. (kedd) – Szezonnyitó sajtótájékoztató, a jegesmedvék bemutatkozása;
március 30. (csütörtök) – Schäftner-féle régi körhinta sajtóbemutatója;
április 15. (szombat) – Liesel, a gorilla születésnapjának köszöntése + Föld Fesztivál;
április 21. (péntek) – Pingvinfiókák bemutatkozása;
május 4. (csütörtök) – Zenés Állatkerti Esték programbemutató sajtótájékoztatója;
június 22. (csütörtök) – Sajtótájékoztató az Állatkert fejlesztéséről új kiszolgáló zóna átadása;
július 7. (péntek) – Jegesmedvék jég-tömbökkel történő környezetgazdagítása;
július 10. (hétfő) – Sztártesók koncert-előkészítő látogatása;
augusztus 10. (csütörtök) – VI. Állatkertek Éjszakája országos programbemutató;
október 3. (kedd) – Pannon Park alapkövetétele;
október 27. (péntek) – Állatkerti állatok találkozása halloweeni faragott „tökfejekkel”;
november 10. (péntek) – Kiselefánt bemutatkozása;
december 24. (vasárnap) – Gorillakölyök bemutatkozása.

Ezek közül több eseményen a kormány (Balog Zoltán, dr. Hoppál Péter), illetve a városvezetés képviselői (Tarlós István, dr. Bagdy Gábor) is részt vettek. A sajtó számára (is) meghirdetett események közül a Pannon Park alapkövetétele, valamint a kiselefánt, a jegesmedvék, a gorillakölyök és a pingvinfiókák bemutatkozására voltak a legtöbben kíváncsiak.

További fontos, és a sajtó számára ugyancsak nyilvános esemény volt Maroš Šefčovič, az Európai Bizottság energiaunióért felelős alelnökének állatkerti látogatása (dr. Bagdy Gábor kíséretében), amelynek során felkereste az uniós társfinanszírozással megvalósított termálhő alapú fűtési rendszer egyes létesítményeit.

A fenti rendezvényeken kívül számos további olyan sajtóeseményre is sor került, amelyet partnerszervezetekkel közösen szerveztünk, vagy amelyet valamelyik partnerünk szervezett, de mi is részt vettünk rajta. Ilyen volt például a Sérült Gyermekek Napjának megnyitója (ÉFOÉSZ-szel közösen), illetve a fűtési szecson indításához kapcsolódó esemény (FŐTÁV-val közösen) is.

A sajtóközlemények száma az elmúlt évben 44 volt. Ez a tavalyi 36-nál ugyan több, de kevesebb az elmúlt tíz év átlagánál. Vagyis az előző évhez képest ugyan növekedésről beszélhetünk, de egy évtizedes távlatban csökkenő trend olvasható ki a számokból. Ez a statisztikai jelenség azonban egyszerűen csak a web 2.0, és ezen belül a közösségi oldalak fontosságának folyamatos növekedésével van összefüggésben, amelynek nyomán a sajtó számára is megnövekedett a Facebook-oldalunkon megosztott cikkek és híryanagok jelentősége. Vagyis az ilyen felületeken megosztott anyagok szinte mindegyike sajtóközlemény értékű is egyben.

A sajtómunkával (is) összefüggésben az intézmény hivatalos Facebook-oldalán 203 bejegyzés (poszt), az intézmény egyéb kapcsolódó Facebook-oldalain további 18 bejegyzés, az Állatkert honlapjának hírfolyamaiban pedig 170 hír és cikk látott napvilágot, valamint 35 saját készítésű kisfilm is készült az év során. Ez jelentős növekedés a tavalyi év 152 híréhez és cikkéhez képest. A sajtómunkával összefügg az intézmény hivatalos honlapján belül a fejlesztésekkel kapcsolatos oldal (hiszen a sajtó számára is ezt adjuk meg elsődleges forrásként), amelyet a 2017-es esztendőben jelentősen kibővítettünk, illetve aktualizáltunk.

Az általunk generált hírek és témák kapcsán, illetve általánosabb, nem konkrétan a mi intézményünkben történetekhez kapcsolódó állatkertészeti, állattani és természetvédelmi témákban számos megkeresés érkezett a különféle médiumoktól.

Összesen 1764 egyedi sajtóműveletre (élő helyszíni televíziós bejelentkezés, élő televíziós stúdióbeszélgetés, helyszíni televíziós felvétel, televíziós stúdiófelvétel, élő helyszíni rádióbeszélgetés, élő rádiós stúdióbeszélgetés, helyszíni rádiófelvétel, rádiós stúdiófelvétel, egyéb mozgókép és hangfelvételek, helyszíni interjú, háttérbeszélgetés, telefonos és email útján történt információ-szolgáltatás, háttéranyagok összeállítása, sajtófotók készítése és biztosítása a kert archívumából stb.) került sor a 2017-ös év során. Tovább nőtt az élő bejelentkezések száma, illetve két rádióban (Sláger FM, Trend FM – volt gazdasági rádió) az Állatkert híreivel hetente jelentkező magazinműsor is volt az elmúlt esztendő során.

2.4. SZPONZORÁCIÓ, ÜZLETI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Az Állatkert az idei év során is több céggel működött együtt, mely megállapodások eredményeként jelentős értékű médiafelületekhez sikerült messze a piaci ár alatt hozzájutni. Továbbá olyan jelentős piaci szereplők támogatását is elnyertük rendezvényeinkhez, mint például az Opel Magyarország, az ICECUBE, az IDC Hungária, a FŐTÁV és a Szalay Könyvkiadó.

Külön kiemelés érdemel az ICECUBE céggel való kapcsolat, amelynek révén megoldottá vált, hogy a jegesmedvék a nyár folyamán hetente egy alkalommal 1-1 tonnányi jeget kaptak mindenféle ellenszolgáltatás nélkül. Ezáltal több alkalommal sikerült a sajtó figyelmének középpontjába is bekerülni, rendkívül pozitív, az állatok körülményeit javító környezetgazdagítási innováció tizenetével.

Sikeres törekvésünk célt ért: a „támogatott közintézmény” státuszából az „üzleti partner” státusz felé mozdultunk el. Az Állatkert és látogatói olyan egyedi és utánozhatatlan

médiafelületet jelentenek a piaci élet képviselőinek, ahol az élménymarketing egészen speciális formáival tudják elérni a számukra fontos célközönséget.

Érezhető változás a cégek viselkedésében, jelesül, hogy a klasszikus mecénás típusú együttműködések már egyáltalán nem jellemzőek. A partnerek kapni akarnak azért, amit adnak, és az igények összehangolása jelentős feladat.

2.5. ÖNKÉNTES MUNKAVÉGZÉS

Az Állatkert működéséhez nélkülözhetetlen az önkéntes rendszer kiépítése és működtetése. Számítalan olyan esemény, helyzet adódik, amikor önerőből, csak saját munkavállalókkal nem tudunk akkora emberi erőforrást biztosítani, amekkorára szükségünk volna, bérletre pedig nincs elegendő forrásunk.

Kiemelendő rendezvények: az Állatkertek Éjszakája, az Állatszeretet Fesztivál, a Föld Fesztivál és a Zenés Állatkerti Esték. Egy-egy ilyen rendezvény során sok száz vagy akár sokezer főnyi látogató zúdult néhány óra alatt a területre, az ő tájékoztatásukat, irányításukat közel félszáz főnyi önkéntes csapat is segítette, a teljes állatkerti csapaton felül.

A saját fejlesztésű online nyilvántartó és regisztrációs rendszer mellett már többlépcsős szűrési és képzési rendszer szolgálja az önkéntes csapat minőségi fejlesztését és munkavégzését. Összesen közel 150 fő, rendszeresen dolgozó önkéntessel tartjuk a kapcsolatot. Az állatkerti önkéntes rendszerben dolgozó segítőkink 2017 során már összesen több mint tizenegyezer munkaórával segítették az Állatkert működését.

Az ún. „felnőtt önkéntesek” mellett diák önkéntesek is részt vesznek egyes feladatok elvégzésében az Állatkertben. 2017-ban 20 állandó diák- és 28 nyári turnusos diák végzett önkéntes munkát a kertben. Tehát összességében 48 diák önkéntest foglalkoztattunk. A 2016-ös évhez képest a létszám azért csökkent, mert a Holnemvolt Park bezárt, így a háziállatokat bemutató Paraszttudvari körzet feladatai is átmenetileg módosultak. A legfőbb ok azonban, hogy az iskolák nem mindig fogadják el „közösségi szolgálatban” végzett önkéntes munkának az állatkertit, mert oda más, a FÁNK érdekeinek kevésbé megfelelő szerződéstípust ír elő a jogszabály. Megjegyzésre méltó, hogy a diák önkéntesekkel való foglalkozásnak egyre fontosabb szerepe van a munkaerő-utánpótlásban is.

3.AZ ÉLŐ GYŰJTEMÉNY HELYZETE ÉS KEZELÉSE 2015-BEN

3.1. AZ ÁLLATGYŰJTEMÉNY

2017-ben sem változott az a tény, hogy a Fővárosi Állat- és Növénykert állatgyűjteménye a faj- és egyedszám vonatkozásában továbbra is az egyik legnagyobb európai bemutatónak számít.

2017. december 31-én az állatállomány 846 fajt és 8557 állategyedet számlált. Az európai tenyésztési programok és törzskönyvek tekintetében 41 EEP-s és 30 ESB-s fajt tartottunk tavaly.

A Mestertervben kijelölt irányok továbbra is azonosak. A földrajzi régiókra és a vizek világára épülő felosztáshoz külön egységként kapcsolódó Varázshegy ad otthont a gerinctelen gyűjtemény javának, de adottságainak megfelelően a rágcsálók és denevérek bemutatásában is fontos szerepet játszik. 2017-ben már sokat foglalkoztunk a leendő Pannon Park gyűjteményi tervezésével, ami jelentősen átalakítja majd a gyűjteményi struktúrát.

3.2. A GYŰJTEMÉNY BELSŐ VÁLTOZÁSAI

Az évben sikerek jellemezték a gyűjteményi gazdálkodást annak ellenére, hogy jelentős veszteségek is érték bennünket. Elvesztettük mindkét koalánkat, két vörös pandánkat, két ázsiai vadkutyát, egy zsiráf bikát, illetve egy idős perzsa párducot is. Viszont az idei évben is jellemző volt Állatkertünkben, hogy ha valaki tett egy nagyobb sétát a kert területén, szinte mindenütt láthatott kisállatokat, kölyköket, fiókákat, cseperedő apróságokat.

Az újabb ázsiai elefántborjú óriási eredmény, hiszen ebben az évtizedben ez már a második sikeres születés ebből a fontos és közkedvelt fajból. Szintén páratlan történet, hogy egy éven belül három zsiráfborjú látta meg a napvilágot. A flamingó csapatunk európai viszonylatban is kiemelkedő egyedszámú, azaz 17 fiókéval gyarapodott! Karácsonyi ajándékként pedig megszületett az ötödik budapesti gorilla-bébi 1989 óta, amióta állatkertünk gorillákat tart.

További különleges újszülöttek egész seregének is örülhettünk 2017-ben, így az év ismét a baby boom évének mondható! Számos értékes faj szaporulata gyarapította állatállományunkat a látogatóink nagy örömeire, pl.: Bettongia (7), kovari (3), gorilla (1), katta (3), dhole (6), vörössorrú koati (6), kétujjú lajhár (1), Cebu-disznó (3), muntyákszarvas (2), zebra (1), csupasz turkáló (7), gundi (14), vörösfülű ara (1), kék koronásgalamb (1), borzas gödény (2), rózsás gödény (1), batla (2), pápaszemes pingvin (2), tarvarjú (8).

3.3. ÁLLATBESZERZÉS, CSERE

Az év jelentősebb állatmozgásai közül kiemelkednek a következők: 2 hím jegesmedve érkezett a Moszkvai Állatkertből; 1 nőstény komodói varánuszt küldött a Jersey Állatkert; 3 mhorrgazella érkezett (2 Madridból, 1 Frankfurtból), míg 1 mhorrgazellát küldtünk Bécsbe; 2 nőstény dhole ment el Svédországba; 2 már anyányi, fiatal szibériai tigrisünket Miskolcra küldtük; rókakuzuk (3 példány) érkeztek Franciaországból; 1 fiatal vombatot Párizs Daiza-ba (Belgium) küldtünk.

3.4. ÁLLATKERTI ÁLLATAINK GYÓGYÁSZATA

A Természetvédelmi és Állat-egészségügyi Igazgatóság feladata, hogy az állat-egészségügyi ellátást a FÁNK és a Margitszigeti Kisállatkert területén napi rendszerességgel biztosítsa. A tevékenység része a prevenció és a gyógyító munka. Az előbbi fontos helyszíne a Hungária körúti Karantén- és Természetvédelmi Mentőállomás. Az év során továbbra is adódtak teendők a Keresztúri úton, ahol a háziállatok és a kétpúpú tevék adtak állandó feladatokat.

A jelenlegi állatállományánál, illetve a jelenlegi mentési munka tükrében jellemzően napi 10 és 20 között van az esetszám, de a mentőmunka csúcán (április és szeptember között) inkább a 20-hoz közelít ez az érték (akár sokszor meg is haladja).

Kiemelésre méltó annak a rendkívüli feladatnak a megoldása, hogy sikeresen bonyolították le az Állatorvosi Rendelő költöztetését az év elején, miközben az ellátó tevékenységet is egyidejűleg fenn kellett tartani. Az új Kiszolgáló Zóna Irányítási Központjában a korábbi Toxikológiai Intézet szárnyépületében, Állatorvosi Klinika néven rendezték be a magas színvonalú, korszerű új állategészségügyi központot. Egyértelmű előrelépés volt a személyi feltételekben is: a két állatorvos mellett egy helyett már két technikus végzi a munkát.

A belgyógyászati munka részeként 2017-ben 400-nál is több esetben került sor röntgen-, vér- vagy egyéb laboratóriumi (például bélsár) vizsgálatokra. Ebben nagy szerepe volt az új digitális, hordozható röntgenkészülékünknek.

Továbbra is állandó elem a 2015-ben (az egyik vezető európai állatkert, a franciaországi Beauval példája alapján) bevezetett 'egy nap – egy állatorvosi tréning'. Ez azt jelenti, hogy problémától függetlenül is naponta tréningezzünk egy állatfajjal, az esetleges altatások elkerülése és a könnyebb kezelhetőség érdekében. Ez az aktivitás nagyban segítette az elefánt vemhesség lekövetését vagy a fiatal elefánt tehénél a herpeszvírusra irányuló szűrővizsgálatok elvégzését.

Az állatorvosi munka kapcsán fontos még megemlíteni a rutinszerűen elvégzett altatásokat és állatszállításokat is. 2017-ben 346 alkalommal végeztünk bódítást vagy altatást, jellemzően diagnosztikai, szállítási vagy terápiás célból. Ezek közül szakmailag megemlítést érdemel az 5 esetben a szélesszájú orrszarvúaknál, 1 esetben az alföldi tapírnál, 3 esetben az indiai antilopoknál, 1 esetben az ázsiai oroszlánánál, 4 esetben az ázsiai vadkutyáknál, 18 esetben pedig a különböző főemlősöknél végzett beavatkozás.

Szakmai szempontból említésre érdemes az immunrendszert érintő, sikerrel járó gyógykezelés a kevés állatkertben tartott aranyhasú mangába immunhemolitikus anaemia nevű megbetegedése esetében: a folyamat teljes gyógyulással zárult. Az év elején a nagy figyelemmel végzett koala kezelése sajnos nem zárulhattak sikerrel. A Vobara nevű állat bélműködése állt le, ezt nem sikerült újból elindítani, és az állat egy hét kényszertáplálás után, ugyan súlyvesztés nélkül, de vékonybél-csavarodás következtében elhullott. Igen balszerencésnek mondható, hogy a másik állat (Nur-Nuru-Bin) kb. két hónappal később egészen más, ugyancsak gyógyíthatatlan okból szintén elpusztult (pontosabban a kezelés kilátástalansága miatt cuthanasia-ra került sor): koala retrovírus-B okozta, generalizált formában megjelenő, az immunrendszert érintő daganatos megbetegedés miatt.

A sebészeti munka során madarak, hüllők és kismamák lágú- és csontsebészeti műtéteit végeztük el. Kiemelendő, hogy több alkalommal nagy mara lábtöréseket, illetve mocsári kenguru lábtörést láttunk el műtétileg, illetve a mocsári- és ékszerkéményekön (3 esetben) coeliotomia-t hajtottunk végre.

Szaporodásbiológiai feladatok között a szélesszájú orrszarvúaknál továbbra is rutinfeladat volt a vérminták gyűjtése, ami a Nati nevű nősténynél történik heti rendszerességgel a ciklusdiagnosztika céljából. Ez alapján megint két alkalommal próbálkoztunk Natival (a fiatalabb tehén) mesterséges termékenyítésével, a második beavatkozásra december közepén került sor, az eredmény 2018 márciusában még nem végleges (a vizsgálatot Ausztriában végzik), de az előzetes értékek alapján az állat valószínűleg nem vemhesült.

Ázsiai elefánt nőstényünkön a Rotterdam Zoo endokrin laboratóriumának segítségével nyomon követtük a vemhesség utolsó hónapjait, ami egy eseménymentes elléssel zárult november 8-án. 3 héttel a várható ellés előtt 24 órás ügyeletet kezdtünk meg, ami hozzájárult a sikeres végkimenetelhez (fiatal borjú traumás sérülésének kivédése).

3.5. TERMÉSZETVÉDELLEM

VÉDETT FAJOK MENTÉSE

A FÁNK saját gyűjteményi állatállománya mellett nagy energiákat, állatorvosi és gondozói kapacitásokat, anyagi és egyéb erőforrásokat kívánt a hazai védett állatfajokkal kapcsolatos, országos szinten is kiemelkedő mentőmunka (ez elsősorban április és szeptember között, a szaporodási időszakban jelentett komoly pluszfeladatokat). A természetvédelmi mentőmunkában országosan továbbra is vezető helyet vállal az Állatkert. Az év során összesen 103 állatfaj 1524 egyedét mentettük, ami kevesebb a tavalyi kétezer feletti rekord adatoktól.

A bekerült egyedek kb. 96%-a a lakosságtól származik, a fennmaradó kb. 4%-ra (61 eset) tehető azon példányok száma, amiket hivatalos szervek (rendőrség, természetvédelmi hatóság, mezőőrök, stb.) szállítottak a mentőközpontunkba. A hatóságokon kívül szoros együttműködést tartunk fent a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület szakembereivel, sokszor például ők jelzik a hatóságok felé, ha problémával találkoznak (ez volt az eset a tavalyi fekete gólya és kerecsensólyom mentéseknél is). Szerencsére Budapest környékén is több kisebb szervezet foglalkozik már ilyen tevékenységgel, részben ezzel magyarázható a csökkenés.

A bekerülési okok fajonként és évszakonként változnak. A téli időszakban sokszor találkozunk legyengült, esetleg mérgezett egyedekkel, ami a kemény 2016-2017-es télre különösen jellemző volt. A 2017 végi téli időjárás jelentősen enyhébb volt. Az egyéb hónapokban a legtöbb esetünk traumás okokból jön be, részben balesetes vagy valaminek nekiütközött madarak, kutya- vagy macskatámadás áldozatai jutnak a mentőhelyre. Az állatok jelentős része fiatal, tapasztalatlan egyed.

Madarakból 905 egyed, emlősökből 505 állat, míg hüllőkből 114 egyed került be hozzánk. A legnagyobb különbség az előző évhez képest a kismamák kisebb számában van. A felgyógyított állatok repatriálása volt most is a végső cél, amit komoly szakmai felkészültséggel és odaadással végeztek az ezzel foglalkozó kollégák. Ha az eredményeket

alaposabban megvizsgáljuk, akkor a fajok közül legnagyobb egyedszámban a keleti stinők kerültek be (265 egyed), őket követi két széles körben elterjedt énekesmadár, a fekete rigó (157 egyed) és a széncinege (95 egyed). Jelentős számban hoznak be különböző városlakó denevérfajokat is, melyek összes egyedszáma a 200-at is meghaladta. Itt elsősorban a rőt korai denevér és a kései denevér említendő, utóbbinál fontos kiemelni a veszélyesség potenciális lehetőségét, ami miatt a mentőmunkával foglalkozó összes dolgozónk a betegség elleni védőoltásban részesült.

A természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű, fokozottan védett fajok közül 2017-ben 26 fehér gólya, 12 kuvik, 3 füleskuvik, 3 rétisas, 2 fekete gólya, 2 uhu és 1 kerecsensólyom kezelését végeztük, melyek jellemzően különböző traumás sérülésekkel érkeztek, és döntő többségükben az állami természetvédelem szakembereitől, legnagyobb részben a Hortobágyi Nemzeti Park Górési Madármentő Állomásáról vagy kaptuk őket. A fehér gólyák szinte kivétel nélkül fiatal, gyakorlatlan madarak voltak, melyek az őszi vonulás kezdetén (augusztus második felében) jártak szerencsétlenül, a legtöbbször légvezetéknek ütköztek, és váll- vagy lábsérülést szenvedtek. Több alkalommal volt szükséges műtéti megoldás.

A Hungária körúti Karantén és Természetvédelmi Mentőhely 2017-ben is több esetben szolgált a hazai természetvédelmi hatóságok tevékenységét. A hatóságok által kobzott állatok elhelyezésével két évtized óta foglalkozik. A kobzott állatok a rendőrhatalóság és a természetvédelmi hatóság intézkedései nyomán kerültek a mentőhelyre. 2017-ben a szárazföldi teknősök (görög-, mór- és szegélyes teknős) közül 26 példányt foglaltak le és kobozták el a hatóságok, melyek végleges elhelyezését nekünk kellett megoldani. Emellett hozzánk került egy engedély nélkül tartott, veszélyes állatfajnak minősülő óriáskígyó (tigrispiton), és egy állatvédelmi okok miatt elkobzott papagáj-állományból egy nemes- és egy jákópapagáj is.

A korábbi tendencia, miszerint nagyszámú kobzott szárazföldi teknős és/vagy madár (elsősorban énekesmadár) kerül be hozzánk felborulni látszik, és egyre inkább az jellemző (2017 is ilyen év volt), hogy az állatcsempészet áttevődik a közúti állatcsempészetre, így a földrajzilag más helyzetben lévő állatkertek (pl., Szegedi Vadaspark) kerülnek kiemeltebb helyzetbe. A 2017-ben bekerült, viszonylag szerényebb számú kobzott állatnál nem beszélhetünk különlegesebb esetekről, de szinte minden alkalommal legyengült, rossz kondíciójú, immunhiányos állapotú egyedeket fogadtunk, melyek roborálása elsődleges cél volt.

Jelentős számú mentett védett állat felnevelését végezték az itteni kollégák. A felnevelt emlős kölyökállatok és madárfiókák a nyár egy részében 24 órás elfoglaltságot adnak az itt dolgozóknak. 2017-ben 19 kölyök mókust és 56 növendék sünt láttak el a Hungária körúti létesítmény dolgozói.

RÉSZVÉTEL AZ ÉLŐHELYEKEN VÉGZETT FAJMEGŐRZÉSBEN

A rákosi vipera Life Plus 2013-ban ugyan már befejeződött, de még így is több állatorvosi feladatot láttunk el a viperagyógyászat terén, elsősorban rádiótelemetriás adókat ültettünk be a kijelölt egyedekbe. Ugyanígy folytattuk a haragos siklók telemetriás vizsgálatát, az év során 5 állatba helyeztünk el rádióadót. A FÁNK közreműködése az állat-egészségügy mellett a szemléletformálásban és a rákosi vipera tenyésztő telep számára takarmányállat-tenyésztésben

hangsúlyos. A vipera programban a FÁNK továbbra is vállalta a takarmányállat ellátás jelentős részét, saját tücsöktenyészetből 55.580 db tücsköt adtunk át az év során.

2017-ben folytatódtak a RAPTORS'PREY Life Plus terepi mintavételezései, több ürge befogáson és állat-egészségügyi felméréseken vettünk részt. A program részeként 10 ürge került a FÁNK-ban kialakított ürge kifutóba, hogy a nagyközönség is megismerkedhessen a fajjal. A Bagolyvár térségében létesült az ürgekifutó, és kiállítás, amelynek elsődleges szerepe a környezeti nevelés és a természetvédelem fontosságának bemutatása.

A parlagi (és réti-) sasokra irányuló program, a HELICON Life Plus 2016-ban ugyan véget ért, de az ezzel kapcsolatos tevékenységünk nem. 2017-ben 3 példány fokozottan védett rétisas mentését végeztük, parlagi sas pedig nem jött hozzánk (a Jászágban létrehozott Sasközpont részben leveszi rólunk a terheket, ezért kevesebb ebből a fajból a mentett egyed, illetve a mérgezés-ellenes tevékenység eredményeként tényszerűen csökkent a hazai mérgezések száma; ez utóbbi eredményre a FÁNK is büszke lehet, hiszen tevékenyen részt vett a 2012-2016 közötti Life Plus program sikeres lebonyolításában).

Az év során segítséget nyújtottunk a hazai vidra- és földikutya védelem terén, állatok altatásával, áthelyezéssel, mintavételezéssel. A Somogy Természetvédelmi Szervezettel közös munka részeként vidrák kerültek Hollandiába repatriálás céljából, illetve a Dráva árterületén engedtünk szabadon 3 másik egyedet.

A Hortobágyi Nemzeti Parkkal fennálló együttműködési szerződés alapján állatorvosaink látják el a HNP górési madárrepatriáló telepének állategészségügyi felügyeletét, de rendszeresen bedolgoznak a Malomházi Állatparkban zajló gyógyászati munkába is, illetve munkatársaink segítséget adnak Przewalski-lovaknál is, ha altatásra van szükség. Rendhagyó teljesítményként az év során 18 Przewalski-lovat fogtunk be a Pentezugban, melyek közül 16-ot a megfelelő szűrővizsgálatok elvégzése és a karanténzás után az oroszországi Orenburg Rezervátumba szállítottunk a nemzeti parkos partnerekkel. Ez tudomásunk szerint az eddigi legnagyobb volumenű egyidejűleg kivitelezett vadló transzport a faj védelmének teljes történetében.

VÉDETT NÖVÉNYEK GONDOZÁSA

Említésre érdemes, hogy a FÁNK országosan védett Természetvédelmi Területén több mint 60 törvényi oltalom alatt álló növényfaj él, egyedeik összesített eszmeci értéke megközelíti a félmilliárd forintot. Különösen gazdag a Növénykert kora tavaszi geofitonokban, a Sziklakertben jelentős egyedszámban, stabil populációban él pl. a kárpáti sáfrány (*Crocus heuffelianus*) és a tavaszi tözike (*Leucojum vernum*), a Kisszikla észak-keleti lábánál (is) a téltemető (*Eranthis hyemalis*). Kiemelkedő a több tízezres egyedszámot képviselő, és ennél fogva összességében igen magas eszmeci értéket képviselő kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) és ligeti csillagvirág (*Scilla vindobonensis*) állomány, amely - tekintve, hogy eredeti élőhelyéhez (ártéri ligeterdő) igen hasonló környezeti feltételek között több száz négyzetméteren él a Növénykert több részén is - egyes területeken terjeszkedik is.

3.6. A NÖVÉNYKERT HELYZETE 2017-BEN

Az Állatkertünk országos jelentőségű természetvédelmi területén élő („rég” Állat- és Növénykert) fásszárú állomány (a cserjeállománnyal együtt összesen kb. 5500 növényegyed) CAD térképét és adatbázisát fenntartjuk. A Növénykertben élő fás fajok és változatok (dendrotaxonok) száma közel ezer, és efeletti a lágyszárú fajok és változatok száma. Az 5500 db fásszárú egyharmada, kb. 1900-2000 egyed fatermetű, a többi cserje. A historikus állatkerti terület szubmediterrán mikroklímája jó lehetőséget nyújt számos, a meleg mérsékelt övből származó növény szabadföldi tartására, és amely a gyűjteményeket és a Kert atmoszféráját egyedibbé teszi. A Növénykert legkedveltebb részei továbbra is az elmúlt években felújított Japánkert a Nemzeti Bonsai Gyűjteménnyel, a Sziklakert és a Pálmaház déli bejárata melletti Kaktuszkert, amelyekhez a felújítás nyomán immáron a Nagytó és környezete is csatlakozott, mint a FÁNK legmeghatározóbb tájképi kertrésze. A beltéri, növényházi gyűjtemények – elsősorban a Pálmaházban és a Citruskertben – több mint félezer fajt és változatot mutatnak be.

PARKFENNTARTÁS. A megnövekedett területen a növényzet karbantartását, a Kert napi takarítását, tisztítását a színvonal folyamatos fenntartását 9 kertésszel és 5 kerttakarítóval biztosítottuk. Ahhoz, hogy minden nap barátságos és esztétikus látvánnyal fogadhassuk az ide látogatókat, kertészeink mintegy 2.600 darab egy és kétnyári növényt ültettek el. Az év során hozzávetőlegesen 11.700 m² park és gyepfelületet ápoltak folyamatosan. A növénytakaró rendszeres locsolását gondozását 3.940 fm automata öntözőrendszer és 3.220 fm csepegtető rendszer biztosította.

A legnagyobb, több éves botanikai kihívást az jelenti, hogy a FÁNK új területein, a Vidám Parktól átvett területén vigasztalan képet mutatott a növényállomány. Az Állatkert bővítése és fejlesztése itt gyakorlatilag a Hungária körút és a Hermina út közé zárványosodott, magasan zaj- és légszennyezett, szinte ipari, rozsdaövezeti területen fekszik, ahol csak nagy költségekkel lehetett a múltbéli szennyezéseket (szénhidrogén-származékok a talajban, azbesztes épület, stb.) felszámolni. A mintegy 70 ezer nm-ből kb. 50 ezer nm betonnal, építménnyel fedett, sivár. A beton több helyen a méteres vastagságot is meghaladta. 10 ezer nm-en állt épület, és csak kb. 15 ezer nm-en nem volt sem burkolat, sem növényzet (taposott sóder, talaj). Az örökölt vidámparki területen a gyepfoltok összes mérete alig volt 3-400 nm, kisebb foszlányokban voltak gyér, kertészetiileg nem minősíthető állapotban.

A Pannon Park fejlesztés során a leromlott, minimális botanikai és rekreációs értéket képviselő növényállomány helyett a régi állatkerti területhez hasonló értékes parkot és botanikus kertet létesítünk. Jelentős zöldterület-fejlesztéssel a számított zöldfelület a mostani duplájára növekszik majd, és pihenőparki szempontból is magas minőségű lágyszárú növényekkel, illetve cserjékkel és fákkal rendelkezik majd.

A faállomány jelentős része elöregedett. Kb. négyszáz fa volt a területen, de ezek rossz állapota miatt a természetes fogyás okán sajnos magától elpusztul a következő fél-egy évtized során hozzávetőlegesen évi 15-30 egyed. Az elhanyagolt, kezeletlen, vagy szakszerűtlenül kezelt fák közül több tucatot a letöredezett, csonkolt ágak tövéből kiinduló belső korhadás gyengít, számos közülük akár egy gyengébb vihar következtében kidőlve emberéletet veszélyeztethet. A nagyobb szelek, viharok miatt több fa dőlt ki magától tavaly is.

A leendő épületek helyén álló értékes nagy fák zömét a korábban kopár területekre telepítjük át egy sokhónapos, olykor másfél éves előkészítő folyamat után. Először el kellett bontani a hatalmas betonfelületeket, leromlott épületeket, ami 2016-ban valósult meg, majd 2017-ben a legnagyobb méretű fák átültetése történt meg. Például júliusban a „Döbrögi” néven emlegetett platánt a Hetedhét Palota előtti, korábban teljesen kopár területre ültettük át, ahol a Szép Miklós Játsszóteret fogja árnyékolni. Ez a legnagyobb méretű valaha átültetett fa Magyarországon: a törzsátmérője kb. 1 méter, törzskerülete 3 méteres. Földlabdájával együtt 107 tonna súlyt mért az ültetésnél használt óriásdaru. Néhány kisebb, de még mindig hatalmas társát is ekkor telepítettük át. Mintegy fél tucat koros, földlabdával 40-50 tonnás szállítmány érkezett új lakóhelyére a Meseparkban.

A Kertrekonstrukció I. és II. ütemének megvalósításával 2010 és 2012 között a „Növénykert” szabadföldi botanikai gyűjteményei jelentősen gyarapodtak. A projektek keretében nagyságrendileg 1250 fásszárú egyed, illetve csoportot (fa és cserje) telepítettünk, ebből több mint ezer a Kert II-ben, a többi a Kert I-ben. Egyúttal az új telepítéseket elektronikus nyilvántartásba vettük, mivel a II. ütem gyűjtemény-nyilvántartó szoftverek beszerzését is lehetővé tette. A projekt adatain túl azóta is folyamatosan végezzük a Kert más részeire vonatkozó információk feltöltését, ellenőrzését és pontosítását, a párhuzamosan történő felmérési munka eredményei alapján. Ez az elektronikus adatbázis nagyban segíti a FÁNK fás növényállományára vonatkozó valós zöldfelületi érték megállapítását is, amely – az Intézmény rangjához, magas szakmai színvonalához méltóan – az előzetes adatok alapján igen magas, hozzávetőlegesen másfél milliárd forintos nagyságrendet képvisel.

Állatkertünk továbbra is aktív tagja a közel 50 intézményi taggal működő Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetségének (MABOSZ), amely 2017-ben ünnepelte 25 éves fennállását. Intézményünk elismertségét is kifejezi, hogy Zsigmond Vince munkatársunk a Szövetség főtitkára. Kertünk részt vesz a botanikus kertek között zajló nemzetközi magcsere-programban is, amelynek keretében kapcsolatot tartunk fenn több mint félezer hazai és külföldi gyűjteményes kerttel.

A növénykerti munkatársaink jelentős mértékben közreműködnek oktatási-ismeretterjesztési feladatok ellátásában is, így a SZIE Tájépítészeti- és Településtervezési, valamint Kertészettudományi Karok, továbbá a SZIE Mezőgazdasági- és Környezettudományi Kar hallgatóinak képzésében (előadások, kurzusok, szakmai gyakorlatok vezetése, konzultációk, stb.), továbbá a Légyott programban.

4. A FEJLESZTÉSEK

Intézményünk 2017. folyamán is ügyelt arra, hogy a Kormány és a Főváros döntései nyomán az új területeken megvalósuló fejlesztésekkel párhuzamosan az Állatkert működtetését, szolgáltatásait a megszokott magas színvonalon biztosítsa.

A hajdani Vidámpark területén és az Állatkert régi Gazdasági udvarában a két fő új attrakció, a Holnemvolt Vár, és közepében a Hetedhét Palota (munkanevén Mesepark- Mesevár), valamint a Pannon Park valósul meg. Az új attrakciók üzemeltetéséhez, illetve az Állatkert egészének működtetéséhez szükséges egyéb egységek: egy új üzemellátási Kiszolgáló Zóna létesült, Hermina Garázs néven egy autóparkoló épül, az új közművek létesítése részben lezajlott, részben jelenleg is folyamatosan zajlik. Egyúttal botanikus kerti minőségnek megfelelő növényállomány kialakításával növeljük a park zöldfelületét is.

A Pannon Park projekt megvalósítását a Kormány 2015-ben döntések sorozatával támogatta. Forrásként 25,2 milliárd forintot hagyott jóvá (1693/2015.; 1044/2015. Kormány határozatok), valamint a kapcsolódó létesítmények és feltételek (pl. Parkoló-mélygarázs létesítése, Országos Toxikológiai Intézet elköltöztetése) megteremtésével szintén támogatta. A 289/2015. Korm. rendelet az Állatkert Pannon Park és Mesepark beruházásait nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította. A fejlesztések megvalósítását 2016 folyamán a 2015. évi kormányzati döntések alapján, azoknak megfelelően folytattuk. A már kibővült területén több fejlesztésen is erőt nem kímélve dolgozunk. Mindezekről a Fővárosi Közgyűlés több ülésén is tárgyalt, és valamennyi alkalommal ellenszavazat nélkül döntött.

2017-ben mind a Pannon Park, mind a Mesevár, mind a Mesepark projektek esetében elindítottuk a kulcsrakész kivitelezésre vonatkozó közbeszerzési eljárásokat. A Mesevár közbeszerzési eljárása sikeres volt, a Pannon Park és a Mesepark projektek esetében azt jelezték az ajánlattevők, hogy a rendelkezésre álló forrásból a kiírásban elvárt műszaki tartalom a mai építőipari árszinten nem valósítható meg, ezt tükrözték a benyújtott pályázatokban foglaltak is. Így, a magasabb ajánlattételi összegek miatt a közbeszerzési eljárások eredménytelenül zárultak és mindkét esetben az előző eljárásban ajánlatot tett pályázók részvételével kiírásra került a közbeszerzési eljárás újabb, meghívásos eljárása.

A kialakult helyzetben a Kormány és a Főváros egyaránt további támogatásáról biztosította a fejlesztéseket, míg előbbi a 1383/2017. (VI. 20.) számú határozatában a Pannon Park projekt támogatási összegének átütemezéséről és 18 725 millió Ft-tal történő megemeléséről döntött, utóbbi a Mesepark projekt számára biztosított 300 millió Ft plusz támogatást.

A döntés lehetővé tette, hogy 2017. július 25-én eredménnyel záruljon a „A Fővárosi Állat- és Növénykert részére Pannon Park projekt kulcsrakész kivitelezése meglévő építési engedélyezési és munkaközi kiviteli tervek alapján vállalkozási szerződés keretében” tárgyú, tárgyalásos közbeszerzési eljárás. A kivitelezői szerződés aláírására a szerződéskötési moratóriumot követően, 2017. augusztus 8-án került sor. A szerződés alapján vállalkozónak a kivitelezésre a munkaterület átadás-átvételétől számítva 27 hónap áll rendelkezésére, a kivitelezés bejezésének határideje így 2019. november 30-a. Ezt követően kerülhet sor a létesítmény berendezésére, az élő gyűjtemény betelepítésére. Megnyitása 2020 második félévében tervezhető.

A fejlesztési projektek mindegyikén jelentős az előrehaladás, több szálon párhuzamosan folytak a munkák 2017 során, amit az alábbiakban részletezünk.

4.1. AZ ÁLLATKERT TERÜLETÉNEK BŐVÍTÉSE

2016-végéig sikeresen megtörtént az Állatkert területének növelése, a térségből más használók kiköltöztek, a területeket az Intézményünk átvette. Az Állatkert által használt terület 2014 óta 72.630 négyzetméterrel növekedett.

A bezárt és leszerelt Vidámpark területét 2014 februárjában vettük át. Ekkor még nem lehetett elkezdni valamennyi fejlesztés kivitelezését, ezért a kibővített területen két évre a Fővárosi Közgyűlés döntései szerint átmeneti, ideiglenes jelleggel családi szabadidő parkot alakítottunk ki, amelyet Holnemvolt Park néven a 2014-es és a 2015-ös szezonban sikeresen működtettünk. A fejlesztési területen számos kivitelezői munka már 2014-ben elkezdődött (elsősorban a leendő Mesepark területén), és az események 2016-ban gyorsultak fel.

Tehát Állatkertünk bővítése már 2014-ben elkezdődött, ekkor a 107.619 m²-es korábbi állatkerti területen és a karantén és háttérkertészet 3.805 m²-es területén működött az intézmény (plusz Margitsziget). Azóta jogi értelemben is dokumentált módon (alapító okirattal, vagy tartós használati, bérleti megállapodással) átvettük az alábbi területeket:

- az egykori Vidámpark 65.335 m² területét,
- az egykori Országos Toxikológiai Intézettől 2.160 m²,
- a MÁV Nyugati pályaudvartól 1.926 m² területet, valamint használatunkba jutott
- az Állatkertet és a Vidámparkot korábban elválasztó Varannó utca 3.209 m² alapterületű szakasza.

Ezzel az Állatkertünk által használt terület a mai napig 72.630 m²-rel növekedett. Így a Városligetnél működtetett terület 184.054 m², amin felül még a Margitszigeti Kisállatkert 6.091 m² területét is fenntartjuk.

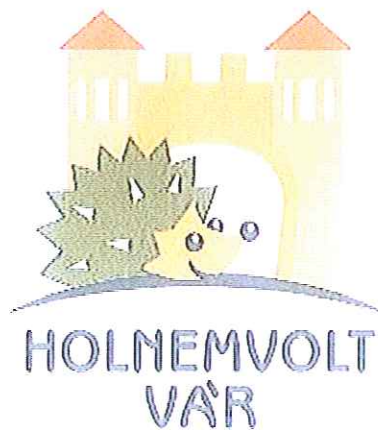
2017. során mind Budapest Főváros Önkormányzata, mind Budapest Főváros XIV. kerület Zuglói Önkormányzata hozzájárulását adta a Varannó utca közterületi szakaszának, illetve a Hungária körút Állatkert létesítményeit összekötő szakaszának (járda, úttest) használatához, ezzel elősegítve a biztonságos működést, működtetést.

4.2. A MESE PARK-MESEVÁR ÚJ ATTRAKCIÓ-EGYÜTTES

A „Pannon Park projekt I. része: a Mesepark megvalósítása” és a „FÁNK közműfejlesztés és rekonstrukció a gazdasági zónában” beruházások egyesítésre kerültek, valamint a Kormány az önkormányzati támogatáson felül további 500 millió Ft támogatási keretet biztosított a projekt megvalósításához (1034/2015 (I.30) Korm.hat.). A 48/2015 (III.12.) Korm. rendelettel a Mesepark projektet – a Pannon Park Projekttel egyetemben – szintén nemzeti gazdasági szempontból kiemelt beruházássá nyilvánította a Kormány. A Kormány 1034/2015 (I.30) Korm.hat.-ban biztosított 500 millió Ft támogatást 2016 folyamán határidőre teljes mértékben felhasználtuk és kifizettük. A Fővárosi Önkormányzat 876/2017 (VI.14) Főv.Kgy. határozatával jóváhagyta a 006877 egyedi azonosító számú, „FÁNK, Mesepark projekt megvalósítása” tárgyú 4. számú módosított engedélyokiratát, miszerint a projekt megvalósítását további 300 millió Ft-tal támogatja.

- Az eredménnyel zárult „Vállalkozási szerződés a MesePark, mint új interaktív gyermekszórakoztató központ és bemutatóhely teljes körű kialakítása, kiviteli terv készítése és kulcsrakész kivitelezése tárgyban, élőállat szállításával együtt” tárgyú, tárgyalásos közbeszerzést követően a nyertes ajánlattevővel (MesePark 2017 Konzorcium) 2017. május 19-én megtörtént a szerződéskötés.
- A kivitelező felvonulását követően elkezdődtek az átalakítási és építési munkálatok melyek keretén belül a volt Vidámpark területéről 22 db. fa került átültetésre.
- Elkészült a Mesterségek Udvara épületeinek átalakítása, zajlik a majdani üzemeltetőkkel való szerződéskötés.
- Folyamatban van a MesePark jegypénztárának és fő bejáratának helyet adó Bejárati Pavilon, a Lovarda, a gabion kerítés, a Cápá-nevelde építése, és előrehaladott állapotot mutat a Mesterségek udvarát lezáró Komplex favár megvalósítása is.
- Az építési munkálatok mellett felújításra kerültek a Szép Ilona játszótér játékelemei, a megváltozott látogatói útvonal biztosításához átalakításra került a műemléki körhinta belső elrendezése, valamint felújítása kerültek az oldalfalak és megvalósult azok rekonstrukciós festése.
- A Mesevár munkanév helyett elfogadásra került a Holnemvölt Vár elnevezés, és kidolgozták a reklám- és marketing tervet.

- Megrendelték kerültek a Holnemvölt Vár honlap szerkesztésre vonatkozó fejlesztéseket és az ehhez kapcsolódó grafikai munkákat, továbbá jelentős előrelépés történt a látogatókat tájékoztató anyagok előkészítése terén is.
- Az „Adásvétellel vegyes vállalkozási szerződés a Fővárosi Állat- és Növénykert részére a Mesevár kialakításához tematikus kiállítás berendezések, és egyedi gyártású (hardver), és egyedi fejlesztésű (szoftver) eszközök beszerzésére és beüzemelésére, a kiállító-épület kiállításra alkalmas felszerelésével és a díszletek tervezésével, gyártásával és installálásával az elektronikai eszközök és tartalmak tervezésével, programozásával és összeállításával” tárgyú szerződéshez kapcsolódóan a szerződésben foglalt határidőre befejeződtek a kivitelezési munkálatok. Az épület és egyben a kiállítás átadás-átvétele megtörtént, a hibákat a kivitelező javítja.

4.3. AZ ÚJ KISZOLGÁLÓ ZÓNA

Az új Kiszolgáló Zóna kialakítása jelentős mértékben előrehaladt 2017 folyamán:

- 2017 februárjára megtörtént a volt Toxikológiai Intézet ingatlanának Irányítási Központtá átalakítása a nyílászárók teljes cseréjével, új fűtési-hűtési, elektromos és világítási rendszer kialakításával. Még ebben a hónapban a FÁNK állatkórháza, IT és szerverközpontja, központi raktára, irodái be is költöztek az épületbe.
- Az új Gazdasági és Takarmányozási Épület a szokatlanul szigorú 2016. évi tél dacára 2017 júniusára felépült, így átköltözhetek az egyéb gazdasági funkciók biztosításának egységei is: a műhelyek, öltözők, kulturális raktárak, könyv- és irattár, a takarmányellátás.

4.4. A KÖZMŰVEK KIVÁLTÁSA, ÁTHELYEZÉSE, ÚJAK LÉTESÍTÉSE

Fontos fejlesztési feladatunk a közművek kiváltása, áthelyezése, újak létesítése, amely mind a MesePark, mind a Pannon Park megvalósításának is feltétele.

- Lezárult az NA600 víz nyomóvezeték kiváltásának kivitelezése.
- A szolgálati terület szenny- és csapadékvíz elvezetését, illetve a Varannó utca-Mexikói út közötti közterületi szakaszon a rendbetételét az FCSM nem vállalta, így annak kivitelezése a Pannon Park terhére fog történni. Az előkészítés 2017-ben megtörtént, kivitelezés 2018 tavaszán kezdődik.

4.5. A PANNON PARK

A létrejött Fővállalkozási Szerződés alapján a Fővállalkozó 2017. folyamán az alábbi feladatokat hajtotta végre:

- 2017. augusztus 30-án átvette a munkaterületet, megkezdte annak előkészítését.
- 2017. október 3-án Tarlós István főpolgármester úr és Balogh Zoltán miniszter úr a tünnevényes sajtóeseményen elhelyezték a Pannon Park alapkövét és időkapuszuláját.
- Október folyamán került sor a Fővállalkozó által igényelt 2.452.391.338 Ft szerződés szerinti előleg kifizetésére. A már korábban előkészített 6 db értékes fát áthelyeztük. Ugyanekkor a Fővállalkozó kiviteli tervezési feladatokra szerződést kötött alvállalkozójával, ami alapján megkezdődhetett a tervezési feladatok ellátása is.
- A kiviteli tervezés folyamata zajlik, a cölöpfal, a darualap, a karéj-alaplemez alatti teljes cölöpözés, a karéj-alaplemez egyes szakaszai, illetve a kapcsolódó egyes falszakaszok tervei jóváhagyásra kerültek.
- Szeptemberben kezdődött munkatér-határolás CFA cölöpjeinek és horgonyainak elkészítése, párhuzamosan a föld kitermelése, elszállítása. Lezajlottak a darualapok cölöpözési munkái, két daru beállításra került, illetve mind a fejtömb, mind a fejgerenda megépítésre került. A földkitermelést, elszállítást a Fővállalkozó nagyobb részben elvégezte, ugyanúgy, mint a karéjalapok alatti cölöpözést, több karéj-alaplemez is elkészült. Az alaplemez alatti gépészeti vezetékek, aknák megépítése megtörtént, folyamatos a villámvédelmi hálózat alaplemezbe történő beépítése.
- Organizációs feladatként a Fővállalkozó kiépítette konténervárosát és a kapcsolódó, ideiglenes közműveket, kiépítette a munkálatok nyomon követését biztosító webkamera-rendszert, illetve elkészítette az ideiglenes felvonulási őt és a parkoló is.

4.6. A HERMINA GARÁZS

A fejlesztéseink részét képezi az ún. Hermina Garázs kialakítása az Állatkert bővített területén, amely a Liget más intézményeit is szolgálja majd. A Kormány a 1866/2015 (XII.2). Korm.határozatban a Liget Budapest program keretébe tartozó, az Állatkert volt vidámparki telkének Kacsóh Pongrác felüljáró felőli telekrészén egy, a Pannon Park projekthez illeszkedő parkoló-mélygarázs (Hermina garázs) építéséről döntött.

A Fővárosi Állat és Növénykert területén, a Pannon Park projekthez illeszkedően, FÁNK-ot és a Városligetet egyaránt kiszolgáló, közforgalmú Hermina garázs megépítése. A mintegy 7500 m² alapterületű telekrészen megépülő garázs a Hermina út, Állatkerti körút, Kacsóh Pongrácz út találkozásánál, részben a felszínen, részben a felszín alatt, a FÁNK által tervezett egyéb elemekkel összhangban, a Biodómmal fizikailag is összeépülve valósulhat meg,

A Kormány 2016. július 5-i ülésén a garázs megvalósításának feladatát határozathozatal nélkül a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumhoz rendelte. A döntés-előkészítés során összegzett szempontok alapján a kormány a kapcsolódó határozat meghozatalát elhalasztotta.

2017. május 24-én megtartott kormányülésen tárgyalta a Kormány a Fővárosi Állat- és Növénykert fejlesztési programjairól, valamint a Hermina Garázs beruházásról szóló előterjesztést, melynek eredményeképpen a 1384/2017 (VI.20.) Korm. határozatában 2.217 Mrd Ft költségvetési többletforrás biztosításáról intézkedett, a beruházás megvalósítójaként - a korábbi döntéssel összhangban – a Fővárosi Állat- és Növénykertet jelölve meg.

A garázs területén volt a korábban védett tetőszerkezetű Dodgem épületéről a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal állapotunk meg. 2017-es szakértő bontás után Szentendrén újra felépítve műtárgyként hasznosul az épület, amelynek bontása, elszállítása, majd új helyen való felépítése azóta megtörtént.

4.7. EGYÉB NAGYOBB FEJLESZTÉSI PROJEKTEK PÁLYÁZATAI

Interreg SK-HU Pályázat. 2016 novemberében Intézményünk, mint a projekt vezetője, a Kassai Állatkerttel partnerségben pályázatot nyújtott be az *Interreg V-A Slovakia-Hungary Cooperation Programme SKHU / 1601* keretében, „*Slovakian and Hungarian Zoos for the Conservation of Native Fauna along the border regions*” (*ZOO4NAT*) címmel. A pályázat sikerrel zárult, 2017. decemberében Intézményünk megkötötte a támogatási szerződést és 2018. január 1-vel megkezdtek az állatkerti mentőmunka fejlesztését és népszerűsítését szolgáló projekt megvalósítását.

5. LÁTOGATOTTSÁG, KÖLTSÉGVETÉS, GAZDÁLKODÁS

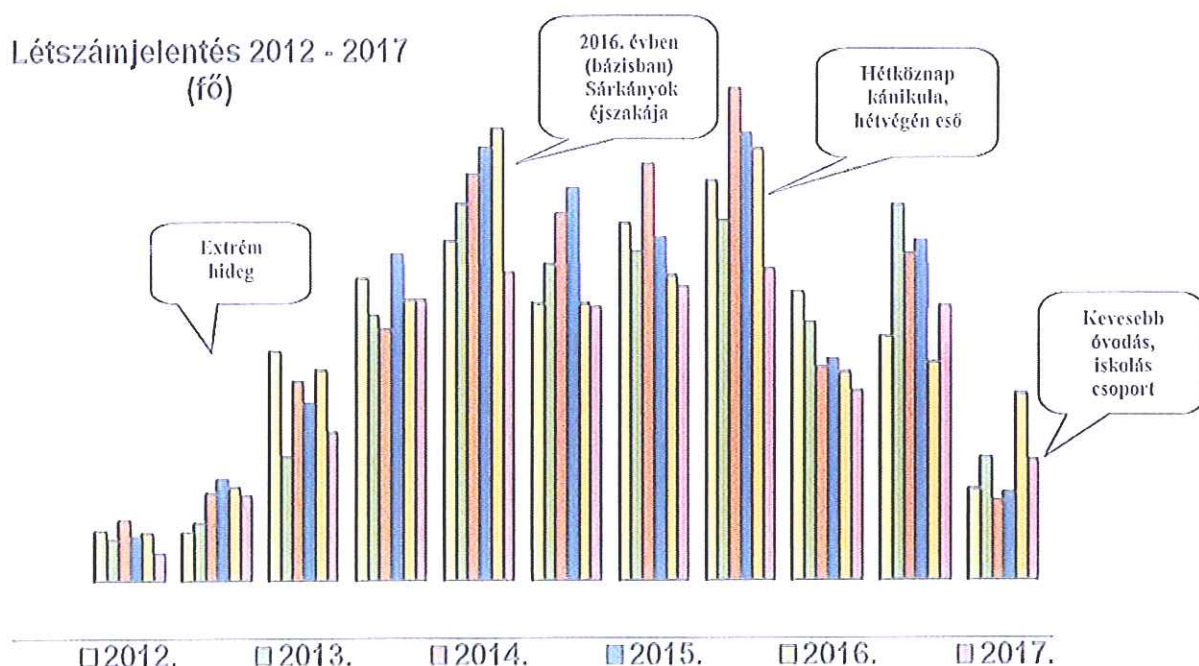
5.1. LÁTOGATOTTSÁG

Az Állatkert az év minden napján nyitva tartó intézmény. A látogatottságot jelentősen befolyásolja az időjárás, valamint a világos napszak hossza, ezért a nyitvatartási idő is ehhez igazodik. Október és március hónap közötti időszakban rövidebb idejű, míg április és szeptember hónapokban fokozatosan hosszabb.

A látogatószámra és a saját bevételeinkre a legrosszabb hatással az volt, hogy 2017-ben két komoly időjárás anomália is jelentkezett. Január, február és március hónapokban a tartósan rendkívüli hideg miatt az 1. negyedévi látogatószám több mint 30 ezerrel maradt el a sokéves átlagtól. Még nagyobb hatása volt annak, hogy a július-augusztusi kánikulai melegrekordok miatt pedig további közel 40 ezer látogatónk maradt el (és jelent meg a fővárosi strandok és fürdők látogatói rekordjában).

Feltűnő tényező az is, hogy az oktatási intézmények csoportos látogatásai is nagyon visszaestek, aminek az óvodák és iskolák irányításában és gazdálkodásában történt szervezeti változások lehetnek a fő okai.

Az Állatkert a fenti anomáliák ellenére megtartotta a népszerűségét és helyét a hazai kulturális-turisztikai intézmények élén. Az alábbi létszám kimutatás az elmúlt 6 évre vonatkozóan - havi bontásban - mutatja be, hogy a legfontosabb tényező – az időjárás – és az óvodás, iskolás csoportok látogatási szokásainak változása milyen nagymértékben befolyásolja a látogatottságot.

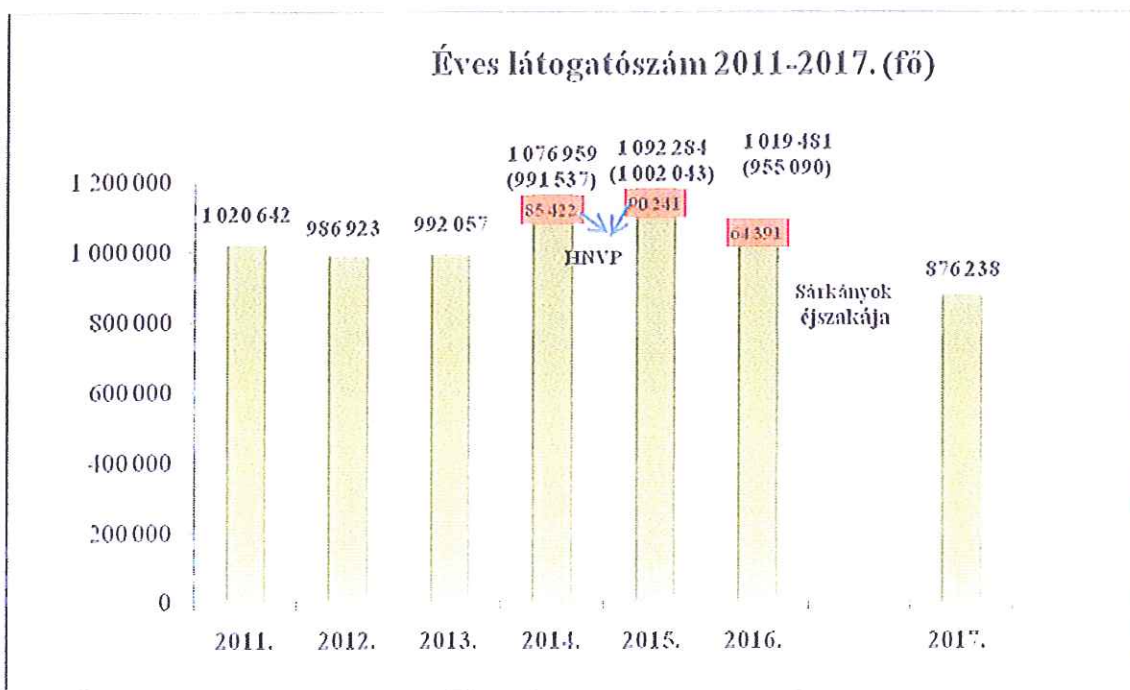

A Fővárosi Állat- és Növénykert 2017. évben is megtartotta a legnépszerűbb kulturális szolgáltató pozícióját. Kitűzött céljait mind szakmai, mind gazdálkodási téren teljesítette. Közszolgáltatási feladatait biztonsággal oldotta meg.

Közönségének új élményeket, ismeretterjesztő, oktató és kulturális programokat biztosított, hozta a megszokott magas – és az oktatási és közművelődési kategóriában 2014. évben elnyert Príma Prémium Díjhoz méltó – színvonalat,

2017. évben összesen 876 238 fős látogatótömeget vonzottunk, ami a mai kulturális-szabadidős-turisztikai intézményi piacon is kimagasló: messze felülmúlja minden más hazai kulturális-turisztikai attrakció népszerűségét. A szám több okból alatta marad az előző évekének, a legfőbb okok a kedvezőtlen időjárás és az átalakítások miatt beállt csökkenés a kiállítások kínálatában.

A látogatólétszám belső összetétele a jegyváltások alapján

2017-ben az éves látogatólétszám megoszlása életkor szerint 501 619 felnőtt, az összes látogató 57,3 %-a, ebből 66 864 fő (7,6 %) nyugdíjas, 312 127 fő 14 év alatti gyermek (35,6%), és 62 492 diák (7,1 %). Az értékesített belépőjegyek megoszlása a következő volt: 33,7 % felnőtt jegy, 14,3 % családi jegy, 5,7 % intézményi (iskolák részére kiadott) jegy, 8 % gyerek, 6,8 % diák, 6,9 % rendezvényekre kiadott jegy, 3,4 % csoportos jegy (felnőtt, gyermek, diák és nyugdíjas), 3,5 % kettő év alatti gyermek, 2,6 % bérlet (felnőtt, gyerek, gyermek+kísérő, diák és nyugdíjas együtt), 7,4 % nyugdíjas, 1,2 % pedagógus, 0,2% cégbérlet, 6,3 % egyéb (pl. nagycsaládosok, önkormányzatokkal kötött együttműködés alapján kiadott jegyek) belépő volt.

A kedvezményes belépések köre (pl. gyerekek, nyugdíjasok, diákok, családok, csoportos felnőtt, gyerek, diák-, illetve óvodás csoportok, pedagógusok, nagycsaládosok, Zugló kártyával rendelkezők), az előző évvel azonos volt.

5.2. GAZDÁLKODÁS

A Fővárosi Állat- és Növénykert 2017. évi eredeti előirányzata 20.614.061 eFt volt és az év során a felügyeleti szervei módosítások eredményeként 11.916.460 eFt összegű előirányzat módosítással 8.697.601 eFt-ra csökkent.

A 2017. évi bevételek alakulása

Megnevezés	Eredeti előir. (eFt)	Teljesítés (eFt)	Teljesítés % / Eredeti ei.
1. Támogatások Áh-n belülről	16 500	20 602	125
◦ működési célú	1 500	16 737	1 116
◦ felhalmozási célú	15 000	3 865	26
2. Működési bevételek	2 473 628	2 403 439	97
◦ készletértékesítés	11 700	12 039	103
◦ szolgáltatások	1 604 600	1 480 731	92
◦ Áfa bevételek	833 728	878 154	105
◦ kamatbevételek	100	8	8
◦ egyéb működési bevétel	23 500	32 507	138
3. Felhalmozási bevételek	---	40 200	---
4. Átvett pénzeszközök	1 800	44 921	26 339
◦ működési célú	---	18 540	---
◦ felhalmozási célú	---	23 894	---
◦ dolgozói lakáskölcsön törlesztés	1 800	2 487	138
5. Központi, irányító szervei támogatások	18 122 133	5 941 122	33
◦ működési célra	478 269	655 448	137
◦ felhalmozási célra	17 643 864	5 285 674	30
6. Pénzmaradvány		247 317	
BEVÉTELEK ÖSSZESEN:	20 614 061	8 697 601	42

A 2017. évi bevételek összehasonlítása a 2016. év végi teljesítési adatokkal	2016. (eFt)	2017. teljesítés (eFt)	2017./2016. (%)
1. Támogatások Áh-n belülről	39 019	20 602	53
o működési célú	21 000	16 737	80
o felhalmozási célú	18 019	3 865	21
2. Működési bevételek	2 190 249	2 403 439	110
o készletértékesítés	12 275	12 039	98
o szolgáltatások	1 597 470	1 480 731	93
o Áfa bevételek	575 196	878 154	153
o kamatbevételek	15	8	53
o egyéb működési bevételek	5 293	32 507	614
3. Felhalmozási bevételek	1 892	40 200	21 224
4. Átvett pénzeszközök	25 229	44 921	178
o működési célú	15 136	18 540	122
o felhalmozási célú	8 331	23 894	287
o dolgozói lakáskölcsön törlesztés	1 762	2 487	141
5. Központi, irányító szervi támogatások	2 285 418	5 941 122	260
o működési célra	752 979	655 448	87
o felhalmozási célra	1 532 439	5 285 674	345
6. Pénzmaradvány	194 159	247 317	127
Bevételek összesen:	4 735 966	8 697 601	184

Az Intézmény 2017. évi összes bevétele a tervezett összeg 42 %-a volt, míg az előző év azonos időszakához képest 184 %-kal magasabb összegben teljesült. Az összes bevétel 68 %-a irányítószervi támogatás, 32 %-a az intézményi bevétel volt. Az irányítószervi támogatás kiugróan magas arányát az Intézmény nagyberuházásaival összefüggő, felhalmozási célú támogatási és Áfa finanszírozási összegek indokolják.

A működési bevételek 62 %-a a *szolgáltatások* ellenértékéből származott, amely a tervezetthez képest 8 %-kal alacsonyabb összegben teljesült és 7 %-kal volt alacsonyabb az előző év azonos időszakának teljesítési adatainál.

A szolgáltatások legjelentősebb tétele a *belépőjegyek* értékesítésből származó bevétel. A 2017. évi szolgáltatások ellenértéke 1.480.731 eFt volt, amely 116.739 eFt-tal volt alacsonyabb az előző évinél. A jegybevétel nagyságát döntően az időjárás és a látogatók összetétele befolyásolja, amelyet a leggondosabb tervezéssel sem lehet pontosan meghatározni. 2017. évben az Intézmény a 2016. évi látogatószámhoz képest jelentős látogatószám csökkenést, melynek következtében bevételkiesést regisztrált. A látogatók elmaradásának döntő oka a 2017. évben tapasztalt – meteorológiai adatokal alátámasztható – szélsőséges, az állatkerti látogatókra nézve kedvezőtlen időjárás volt.

A Fenntartó az 1666/2017. (XII.6.) számú Főv. Kgy. határozattal úgy döntött, hogy a FÁNK számára az intézményi működési bevétel (jegybevétel) elmaradásának ellentételezésére a 2017. évi kiadások finanszírozhatósága érdekében 126.242 eFt fenntartói támogatást biztosít.

Az Állatkertben három évvel ezelőtt, 2014. évben és 2017. évben volt részleges és szerény mértékű jegyáremelés. Tavaly – elsősorban a nemzetgazdasági környezet változása miatt (a minimálbér emelés és egyes szolgáltatások árának növekedésével összefüggő inflációs prognózist követve) – az állatkerti jegyek árait néhány kivétellel, mérsékelten megemeltük, aminek - a kedvezőtlen időjárással együtt - negatív hatása volt a látogatószámra. Az oktatási intézmények és a fogyatékkal élők jegyárai, valamint a gyermek- és diákberletek ára változatlan marad.

A jegyvásárlások (összesen 299.280 tranzakció) nagy része (52 %) készpénzben bonyolódik, de más fizetési módok is népszerűek a látogatók körében: bankkártyával a látogatók 29 %-a fizetett, SZÉP Kártyával és Kultúra utalvánnyal a vendégek 9 %-a vásárolt, átutalással 7 % váltotta meg jegyét és az online jegyvásárlási lehetőséget a látogatók 3 %-a választotta.

A *szolgáltatások bevételei* között a *bérleti díjakból* származó bevétel az eredeti előirányzat összegénél 7,3 %-kal, az előző év azonos időszakának adataihoz képest pedig 3 millió Ft-tal volt alacsonyabb, ami részben az alacsonyabb látogatószámra vezethető vissza. A vendéglátó és kereskedelmi tevékenységre alkalmas helyiségek és pavilonok bérbeadásából származó bevételek, illetve az év során jelentkező igények az Állatkertben tartandó rendezvények helyiség bérleti díja kerül itt elszámolásra.

A *továbbszámlázott szolgáltatások* soron a bérleti szerződésekben foglalt közüzemi díjak használatának térítését számoltuk el, amely a tervezetthez képest 34 %-kal (7 millió Ft) alacsonyabb összegben teljesült és 3 millió Ft-tal alacsonyabb, mint az előző év azonos időszakának teljesítési adata. *Áfa bevételeket* az eredeti előirányzathoz képest mintegy 5 %-kal magasabb összegben teljesítettünk. *Kamatbevétel* az idén átmenetileg szabad pénzeszközök kisebb mértéke és az alacsony kamatszint miatt csupán 8 eFt összegben teljesült.

A *készletértékesítés* bevétele a tervezetthez képest 3 %-kal magasabb, de az előző évi teljesítési adatokhoz viszonyítva 2 %-os elmaradást mutat. Ez évben az állat- és növényeladás 29 %-kal meghaladta a tervezett összeget, a zoo-csemge értékesítés teljesítése viszont 71 %-a a tervezett szintnek. (Ezt fogyasztó állataink az év során jelentős arányban külső telephelyen voltak a fejlesztések miatt.) *Egyéb működési bevételek* között nagy részben az előző évi víz- és csatornadíj jóváírás, továbbá a Gundel Kft. forgalom utáni jutaléka, illetve kerültek elszámolásra.

Támogatások államháztartáson belülről 20.602 eFt, míg átvett pénzeszközökből 42.434 eFt teljesítés történt az alábbiak szerint:

<u>Támogatások államháztartáson belülről (eFt)</u>	20 602
Működési célú	16 737
<i>Nemzeti Kulturális Alap</i>	
- Állatkert 150. éves jubileumi rendezvény elsz.	1 500
- könyvkiadás	600
<i>Nemzeti Adó- és Vámhivatal</i>	
- Szja 1%-os felajánlás 2015. évi	11
- Szja 1 %-os felajánlás 2016. évi	14 626

Felhalmozási célú	3 865
<i>Erasmus+ (oktatási anyagok fejlesztése)</i>	
Átvett pénzeszközök (eFt)	42 434
Működési célú	18 540
<i>Raptorspray Life 13NAT/HU/Madármentés támogatása</i>	12 549
<i>Alapítvány a Budapesti Állatkertért 1 % továbbutalása az Állatkert részére</i>	5 768
<i>Adománygyűjtő perselyek bevételei</i>	233
Felhalmozási célú	23 894
<i>DBU-támogatás (energia játszótér, energia rally)</i>	22 662
<i>Alapítvány a Budapesti Állatkertért támogatása az elefántházi kifutó korszerűsítésére (kiselefánt születéséhez)</i>	1 232

Felhalmozási bevételekből összesen 40.200 eFt keletkezett, amelyből 40.000 eFt az Állatkert által Solymáron örökölt ingatlan értékesítéséből, továbbá 200 eFt egy használt elektromos kisautó értékesítéséből származott.

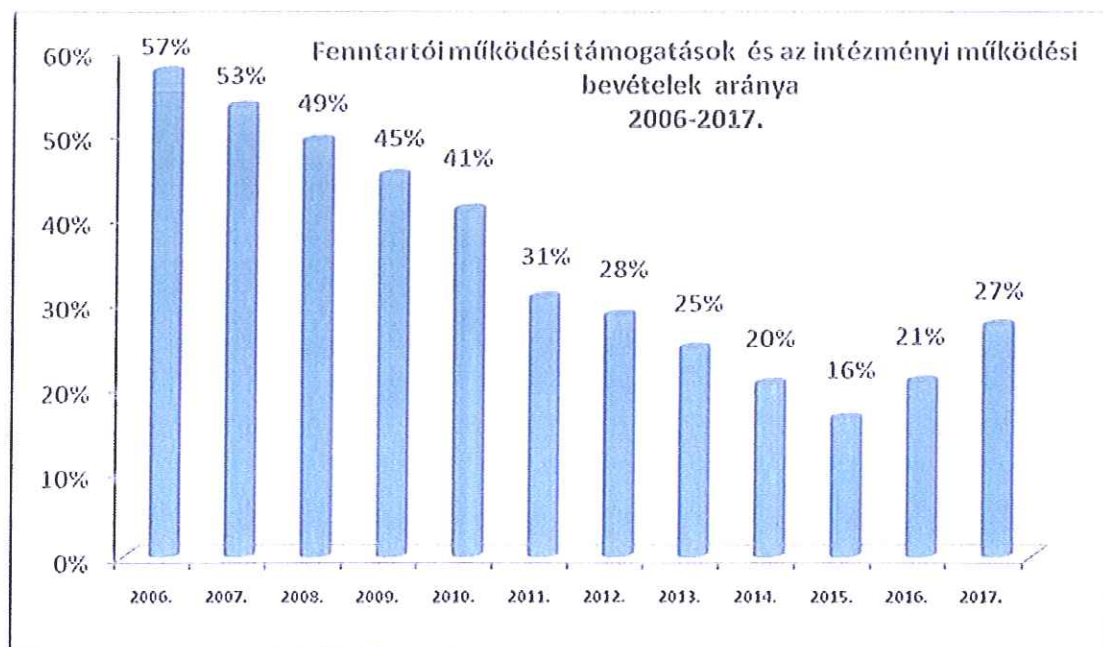
Központi, irányító szervei támogatás alakulása

<i>Megnevezés</i>	<i>Eredeti ei. (eFt)</i>	<i>Módosított ei. (eFt)</i>	<i>Teljesítés (eFt)</i>
működési célú	478 269	655 448	655 448
felhalmozási célú	17 643 864	7 698 864	5 285 674
Összesen:	18 122 133	8 354 312	5 941 122

Az év során felügyeleti szervei előirányzat módosítás mindösszesen -9 538 790 eFt összegben az alábbiak szerint történt:

Működési célra	229 031 eFt
<i>személyi juttatások, bérkompenzáció</i>	<i>107 714 eFt</i>
<i>munkaadókat terhelő járulékok</i>	<i>31 799 eFt</i>
<i>dologi kiadások</i>	<i>82 780 eFt</i>
<i>egyéb működési kiadások</i>	<i>6 738 eFt</i>
Felhalmozási célra	-9 767 821 eFt
<i>beruházás</i>	
- céljellegetű	177 179 eFt
- intézményi	-9 945 000 eFt

Az Intézmény működésére jóváhagyott költségvetési támogatás összege 2017. évben 202.509 eFt-tal magasabb volt, mint az előző évben. Az összes működési bevételünkből az önkormányzati működési támogatás aránya 2017. évben 27 %, nominális értéken nagyjából a 2010. évvel azonos összegű volt.

Ez évben is törekedtünk a takarékos gazdálkodásra. Intézkedéseink hatékonyak voltak és a szolgáltatás színvonalának megtartása mellett sikerült eredményesen működtetni az Állatkertet, bár több karbantartási munkát és beszerzést el is kellett napolni. Amennyiben ez a takarékoskodás folytatódik, akkor természetesen idővel az eszközök, épületek és más létesítmények állaga, az üzembiztonság szintje romlik, aminek előbb-utóbb látható hatásai és komoly kockázatai lehetnek. Az Intézmény a Fenntartó felé tételesen kimutatott többletkiadás finanszírozási igényt jelzett. A várható dologi többletkiadások okai a következők:

- a terület növekedésével összefüggő többletkiadások fedezetének biztosítása,
- az elmúlt évek fenntartói támogatás csökkenése nyomán kialakult forráshiány miatt eddig elhalasztott fenntartási, karbantartási feladatok megoldásának szükségessége,
- egyes fontos szolgáltatás- és készletbeszerzések radikálisan megnövekedett árszintje.

Egy másik nyilvánvaló következmény, hogy a jegyárak emelését komolyan fontolóra kellett vennünk. Hatására számos család szorulhat ki az Állatkert szolgáltatásaiból, és ezt csak töredékükben tudják ellensúlyozni az alacsony jegyárakkal rendezett akciós napok. A jegyáremelés komolyabb mértéke s látogatószám, ezáltal jegyár bevétel csökkenést is eredményezhet.

A belépőjegyek értékesítése éves szinten egyenetlen bevételeket eredményez. Van olyan hónap, amikor alig több mint 10 ezer, és van, amikor több mint 100 ezer jegyeladási tranzakciót bonyolítanak le a pénztárak. Az egyenetlen bevétel és a lecsökkent fenntartói támogatás miatt a tél végére elfogynak a tartalékok, és ez annak ellenére nehéz helyzeteket jelent, hogy a FÁNK bevált gyakorlattal gazdálkodik pénzkészletével, az előző évi maradványaival. E nélkül az alacsony bevételű és magas kiadású téli hónapokban nem lehetne finanszírozni a gazdálkodást.

A jóváhagyott pénzmaradvány 247.317 eFt összegéből az év során 243.228 eFt felhasználásra került, a fennmaradó elvonás összege 4.089 eFt volt.

Működési célra 122 086 eFt-ot, felhalmozási célra 121 142 eFt-ot fordítottunk az alábbiak szerint:

Működési célra	122 086 eFt
- személyi juttatások, bérkompenzáció	90 960 eFt
- munkaadókat terhelő járulékok	27 616 eFt
- egyéb működési kiadások	3 510 eFt
Felhalmozási célra	121 142 eFt
- intézményi beruházás	121 142 eFt
Költségvetési maradvány elvonás	
- maradvány elvonás	4 089 eFt

A 2017. évi kiadások alakulása

Megnevezés	Eredeti ei. (eFt)	Teljesítés (eFt)	Teljesítés/ Eredeti ei. (eFt)
A. Működési kiadások	2 493 937	2 557 686	103
1. Személyi juttatások	681 342	718 405	105
2. Munkaadókat terhelő járulékok	162 284	176 063	108
3. Dologi kiadások	1 645 311	1 651 480	100
- készletbeszerzés	396 650	428 042	108
- szolgáltatási kiadások	868 200	796 111	92
- Áfa	326 261	373 996	115
- egyéb dologi kiadások	54 200	53 331	98
4. Egyéb működési célú kiadások	5 000	11 738	235
- nemzetközi kötelezettségek	5 000	7 649	153
- egyéb elvonások és befizetések	--	4 089	--
B. Felhalmozási kiadások	18 120 124	5 779 213	32
1. Beruházások	18 119 124	5 776 413	32
- intézményi	138 000	176 907	124
- céljellegű	17 643 864	5 248 862	30
- beruházási célú előzetes Áfa	337 260	350 644	104
2. Egyéb felhalmozási célú kiadás	1 000	2 800	280
3. Felújítás	---	---	--
- céljellegű	---	---	--
Kiadások összesen:	20 614 061	8 336 899	40

A 2017. évi kiadások összehasonlítása a 2016. év végi teljesítési adatokkal

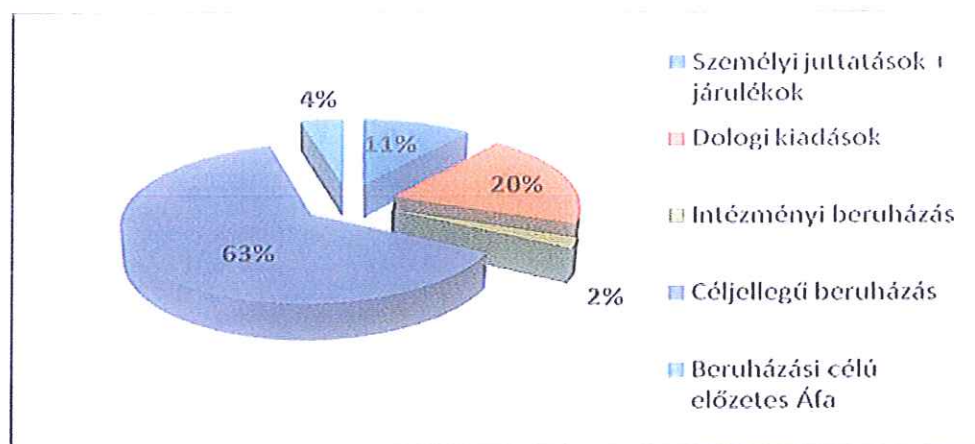
Megnevezés	2016. (cFt)	2017. teljesítés	2017./2016. (%)
A. Működési kiadások	2 378 155	2 557 686	103
1. Személyi juttatások	526 017	718 405	137
2. Munkaadókat terhelő járulékok	151 682	176 063	116
3. Dologi kiadások	1 697 781	1 651 480	97
- készletbeszerzés	394 022	428 042	109
- szolgáltatási kiadások	880 359	796 111	90
- Áfa	369 863	373 996	101
- egyéb dologi kiadások	53 537	53 331	100
4. Egyéb működési célú kiadások	2 675	11 738	235
- nemzetközi kötelezettségek	2 675	7 649	439
- egyéb elvonások befizetések	--	4 089	--
B. Felhalmozási kiadások	2 110 494	5 779 213	274
1. Beruházások	2 109 494	5 776 413	274
- intézményi	199 075	176 907	86
- céljellegetű	1 532 439	5 248 862	343
- beruházási célú előzetes Áfa	377 980	350 644	93
2. Egyéb felhalmozási célú kiadás	1 000	2 800	280
3. Felújítás	---	---	---
- céljellegetű	---	---	---
Kiadások összesen:	4 488 649	8 336 899	186

Az Intézmény 2017. évi összes kiadása 60 %-kal maradt alatta a tervezett összegnek, ugyanakkor 86 %-kal magasabb összegben teljesült az előző év azonos időszakához képest. Az eltéréseket a FÁNK nagyberuházások megvalósításának ütemezése okozta, nevezetesen az a tény, hogy a Pannon Park fejlesztés finanszírozásáról az első félév végén született csak döntés, így az évre tervezett forrásokat csak részben lehetett felhasználni.

Az összes kiadás 31 %-át működési kiadásokra, 69 %-át felhalmozási kiadásokra fordítottuk. A működési kiadások tényleges összege 3 %-kal haladta meg az eredeti előirányzatot és 8%-kal volt magasabb a 2016. évi teljesítési adatoknál.

Működési kiadások

A személyi juttatások és a munkaadókat terhelő járulékok teljesítése a tervezetthez képest 6 %-kal, az előző évi adatokhoz képest pedig 32 %-kal magasabb szinten alakult.

A január 1-től esedékes kötelező előrelépők, továbbá a minimálbér és a garantált béremelés miatt összesen 144 fő alkalmazott átsorolását végeztük el. 73 fő esetében a még rendelkezésre álló munkáltatói döntésen alapuló illetményrészből biztosítottuk a fedezetet, míg további 126 fő részére a jogszabályban előírt illetmény többletigényét a fenntartó Fővárostól kaptuk meg. A dolgozók 46 %-a, összesen 97 fő részesült bérkompenzációban, melynek fedezetét szintén a Főváros biztosította. Jubileumi jutalomban 5 fő részesült, amelyre összesen 2.269 eFt-ot fizettünk ki. Éves jutalmazást a tervezettnél megfelelően a dolgozók minősítését követően a tavalyi szintnél alacsonyabb mértékben, 1,5 havi illetménynek megfelelő összegben differenciáltan hajtottunk végre. Az év során kiírt célfeladatok elszámolását az év végéig elvégeztük.

A cafeteria-rendszer keretében évi bruttó 200 eFt/fő összeget biztosítottunk az intézmény dolgozói számára összesen 37 mFt értékben. A választható elemek közül ez évben a legnépszerűbb a készpénz és a SZÉP kártya lehetőségei voltak.

A dologi kiadások teljesítése megegyezik (100 %-a) a tervezett szinttel és 97 %-a az előző év azonos időszaki értékének. A készletbeszerzések teljesítése az eredeti előirányzathoz viszonyítva 8 %-kal, az előző év azonos időszakához viszonyítva pedig 9 %-kal magasabb értéket mutat. Az előző évekhez hasonló mértékben a készletbeszerzés közel kétharmadát, 64 %-ot az állatállomány takarmányozására fordítottuk az alábbiak szerint:

Megnevezés	2016. év (eFt)	2017. év (eFt)	2017/2016. (%)
1.) Állati eredetű takarmány	86 266	107 656	125
2.) Humán eredetű takarmány	17 193	34 092	198
3.) Gyümölcs takarmány	28 662	21 538	75
4.) Zöldség takarmány	31 324	34 445	110
5.) Tápok, szálás, szemes takarmány	83 616	76 326	91
Összesen:	247 061	274 057	111

Az állatállomány faj és egyed száma minőségi okok és a bemutatók szerkezetének változása miatt változott az előző év azonos időszakának adataihoz képest.

Megnevezés	2016 december 31.	2017 december 31.	2017/2016 (%)
Faj száma	862	846	98
Egyed száma	9 015	8 557	95

A takarmánykiadások 11 %-kal növekedtek az előző évhez képest, amelyet részben a takarmányféleségek (gyümölcs, zöldség, tápok, stb.) egy-egy másfajta, magasabb áron beszerezhetővel történő cseréje indokol.

A készletbeszerzések további tételei az intézmény üzemeltetéséhez kapcsolódnak. Többek között az állat- és növénybeszerzés (19.394 eFt), szakmai anyagok (38.252 eFt) állatgyógyászati anyagok (7.355 eFt), üzemanyag (8.088 eFt), irodaszer (4.095 e Ft) munka- és védőruha (8.410 eFt), illetve karbantartáshoz szükséges anyagok, szerszámok (41.772 eFt) kiadásait mutatják.

A szolgáltatások igénybevételére fordított kiadások az eredeti előirányzathoz képest 8 %- kal, míg az előző évi teljesítési adatokhoz viszonyítva 10 %-kal alacsonyabb összegben teljesültek. A szolgáltatásokra fordított összes kiadás közel 22 %-át közüzemi díjakra költöttük, ez alacsonyabb az előző évinél. A csökkenő energiafelhasználás annak az eredménye, hogy Intézményünk nagy hangsúlyt fektet az energiatakarékos üzemeltetésre, folyamatosan és egyre nagyobb intenzitással monitoring tevékenységet végez és az indokolatlanul kiugró fogyasztási adatok okát haladéktalanul felderíti, illetve azok megszüntetéséről intézkedik. A rendszeres és hatékony víz monitoring eredményeként 2017. évben a vízfogyasztásunk közel 1/3-ára! csökkent.

Közüzemeltetési költségek alakulása	2016. év (eFt)	2017. év (eFt)	2017/2016. (%)
1.) Gázenergia	41 291	46 827	113
2.) Villamosenergia	87 863	90 671	103
3.) Távhő-, melegvíz	12 338	13 038	106
4.) Víz- és csatornadíjak	69 789	23 886	34
Összesen:	211 282	174 422	83

A szolgáltatási kiadások mintegy 18 %-át az ingatlanok, gépek, berendezések és járművek karbantartására fordítottuk 145.524 eFt összegben, ez az összeg az előző évinél 60.455 eFt-tal alacsonyabb.

Üzemeltetési kiadásokra 2017. évben 259.168 eFt-ot fordítottunk, ezzel többek között az őrzés-védelem, szemétszállítási, takarítási feladatokat biztosítottuk. Ez összességében közel 11 mFt-tal alacsonyabb az előző évinél, mert az alacsonyabb látogatószám miatt a jutalékok kifizetése csökkent. Viszont e sorokon a minimálbér (jövedelem) emelésének hatása miatt jelentős - pl. a takarítási díjak tekintetében 37,6 %-os - óradíj emelkedés jelent meg, ami a későbbi évek tervezésénél is szempont. Igénybe vettünk továbbá a szakmai tevékenység

ellátását biztosító különféle szolgáltatásokat, mint pl. állatszállítás, pataápolás, körmölés, állategészségügyi laborvizsgálatok.

Az Áfa kiadások 15 %-kal haladták meg az eredeti előirányzatot, míg az előző évi teljesítési adatokhoz képest 1 %-kal voltak magasabbak.

Az egyéb dologi kiadások összege szinte azonos (100 %) az előző év azonos időszakához képest, az eredeti előirányzathoz viszonyítva 2 %-kal csökkentek. Ezen kiadások között elsősorban a szezonális munkaerő kölcsönzésére, a dolgozók továbbképzésére fordított, illetve a közbeszerzési hirdetményekkel, az igazgatási szolgáltatási díjakkal, továbbá a belföldi tagsági díjakkal kapcsolatos összegek kerülnek elszámolásra. Itt jelennek meg a különböző fizetési módokhoz kapcsolódó kezelési költségek, is mint pl. bankkártya, utalványok. A dologi kiadások megrendelése nagyszámúak, összesen 1450 ilyen dokumentum született az év során. Ennek szabályszerű kezelése nagy kihívást jelent a velük foglalkozó munkatársak számára.

Szolgáltatási szerződések

Szakmai alapfeladat keretében szellemi tevékenység végzésére 2017. évben 48 db szolgáltatási szerződést kötöttünk, melyekre mindösszesen nettó 74.689 eFt teljesítés történt a számszaki beszámoló 15. számú melléklete alapján.

Felhalmozási kiadások

A felhalmozási kiadások teljesítési adatai 68 %-kal alacsonyabbak a tervezettnél és az előző év azonos időszakának adataihoz képest pedig 274 %-os teljesítést mutatnak.

Beruházások

Céljellelű beruházások

<i>Megnevezés</i>	<i>Eredeti ei. (eFt)</i>	<i>Módosított ei. (eFt)</i>	<i>Teljesítés (eFt)</i>
1.) 6719 eng. okirat: Pannon Park	15 850 099	5 711 737	3 945 821
2.) 7174 eng. okirat: Pannon Park-Mesevár kieg. beruházás (parkoló, kiszolgáló létesítmények)	863 742	863 742	848 411
3.) 6877 eng. okirat: Mesevár-Mesepark	930 023	930 023	272 363
Összesen:	17 643 864	7 505 502	5 066 595

A jövőbemutató fejlesztési feladatesoportokkal kapcsolatos lehetőségek és teendők az alábbiak szerint alakultak 2017 folyamán.

EGYÉB NAGYOBB FEJLESZTÉSI PROJEKTEK PÁLYÁZATAI

2016 novemberében Intézményünk, mint a projekt vezetője, a Kassai Állatkerttel partnerségben pályázatot nyújtott be az *Interreg V-A Slovakia-Hungary Cooperation Programme SKHU / 1601* keretében, „*Slovakian and Hungarian Zoos for the Conservation of Native Fauna along the border regions*” (*ZOO-INAT*) címmel. A hiánypótlást sikerrel teljesítettük, pályázatunkat 2017. őszén nyertesnek hirdették, így Állatkertünk 673,35 EUR-

nak megfelelő (közel 212 MFt) összegű forrásból új Madármentő Állomás kialakítását, felszerelését és programok megvalósítását kezdheti meg 2018. folyamán.

CÉLJELLEGŰ EGYÉB BERUHÁZÁSOK

<i>Projekt neve, adatai</i>	<i>Előirányzat (eFt)</i>	<i>Teljesítés (eFt)</i>
1.) 7390 eng. okirat, Elefántház rekonstrukciója: <i>beázás miatt két Zsolnay fedésű kupola héjalásának sürgős rendbehozatala</i>	50 000	50 827
2.) 7400 eng. okirat, Körhinta rekonstrukciója: <i>az Europa Nostra díjas műemlék épület homlokzatán a tönkrement, leázott stukkódíszek rekonstrukciója, homlokzatfestés, valamint a mennyezeti freskó beázás miatti sérüléseinek javítása restaurátorral</i>	28 000	28 310
3.) 7397 eng. okirat, Nagyszikla héjazat rekonstrukciója: <i>vasbeton héjazat és elektromos hálózat rekonstrukciója folytatása 2017-23 évekre elosztva: 2014-2015-ben elkezdődött, 2016-ban elmaradt, a 2017. évben folytatódott</i>	40 000	40 004
4.) 7401 eng. okirat, Margitszigeti Kisállatkert rekonstrukciója: <i>tönkrement fa szerkezetek, röpdék, kifutók rekonstrukciója</i>	35 000	34 784
5.) 7395 eng. okirat, Fácánház rekonstrukciója: <i>a röpdék gombás, elkorhadt faszerkezeteinek cseréje, illetve az 1997-ben rekonstruált Kósék-féle műemlék épület teljes rendbehozatala (2017. és 2023.)</i>	26 000	28 341
Céljellegű egyéb beruházások összesen:	179 000	182 266

Intézményi beruházások

	<i>Eredeti (eFt)</i>	<i>Módosított (eFt)</i>	<i>Teljesítés (eFt)</i>
<i>1./ Szellemi termékek beszerzése</i>			
	<i>5 000</i>	<i>5000</i>	<i>2619</i>
HOLNEMVOLT VÁR logo, névjegy	250	250	235
Irodalmi szintű szövegek Mesevár játékok	500	500	500
HOLNEMVOLT VÁR (színes ábrás)	300	300	267
Mesefilmek jogdíja (felhasználási jog)	500	500	500
Elmú rendszerhasználati jog	0	1 200	1 117
Egyéb immateriális javak	3 450	2 750	0
<i>2./ Ingatlanok építési jellegű beruházása (saját erő)</i>			
	<i>100 000</i>	<i>100 000</i>	<i>118 193</i>
Állatházak, kifutók, kiállítások felújítása, átalakítási munkái	100 000	100 000	118 193
<i>3./ Informatikai gép, berendezés, felszerelés beszerzése</i>			
	<i>5 000</i>	<i>9 050</i>	<i>8 398</i>
Dell Latitude Laptop	350	350	337
DELL Optiplex 2040MT Számítógép	250	250	216
ZYXEL GS2210-24HP E00101 Switch	250	250	205

ZYXELL GS2210-24HP E00101 Switch	250	250	205
Dell Latitude 5580 notebook	300	300	277
DELL Vosto 3568 Notebook FHD	250	250	202
DELL Precision T3620 graf.szám.gép	600	600	580
Grafikus számítógép	900	900	823
Egyéb számítástechnikai eszközök	1850	5 900	5 553
4./ Gépek, berendezések, felszerelések	20 000	47 509	36 510
Egyéb gépek, berendezések	9 000	18 631	8 236
Mobil homokszűrő egység	0	420	412
"Tűz sárkány" szobor	0	5 500	5 500
Szélágyú DBU játszótér	700	650	650
Nagynyomású mosó Nilfisk MC 5M-180	300	300	279
DBU Energia Rally	5 900	5 900	5 900
Konténer (őrbódé)	850	850	835
Konténer (őrbódé)	1 100	1100	1 034
Kéregpatkány interaktív tabló	0	250	238
Interaktív nagyítós asztal (2db egybeép)	300	300	297
Dobogó VH-be	600	600	600
Galamb és kormorán csapda	0	220	218
Hangosító szett-komplett Fóka show	550	550	528
Hegesztőgép Lincoln Electric 215C	400	400	386
Földimalac preparátum	0	350	350
Hűtő AquaMedic Titan 1500	0	220	220
NIKON D7500 digitális fényképezőgép	0	338	338
Fűnyíró	0	210	210
Padlótisztítógép VIPER AS380/15C	0	290	289
GRUNFOS csapadékvíz átemelőszivattyú	0	900	895
Elektromos autó 2+2 személyes	0	1800	1 792
Elefántházi mozgókép rendszer	0	1300	1 129
Viztisztító berend.vízforgató szivattyú	0	1600	1 544
Hőlégbefűvő Becker SV 130/2	300	300	289
Extract elszívó berendezés	0	1100	1 100
Terráriumok,állvány V.É.H.	0	800	780
Gázkazán Tanodúba	0	2 000	1 986
Honda EC 3600 áramfejlesztő	0	400	255
Stihl MS661 motorfűrész	0	230	220
5./ Kicsértékű gépek, berendezések	8 000	16 000	11 187
Intézményi beruházások mindösszesen:	138 000	177 559	176 907

Beruházási célú előzetesen felszámított ÁFA

	<i>Eredeti ei. (eFt)</i>	<i>Mód. ei. (eFt)</i>	<i>Teljesítés (eFt)</i>
= 6719 - Pannon Park céljell. beruházás ÁFA-ja	119 019	262 249	126 993
= 7174 - Pannon Park-Mesevár kieg. beruházás (parkoló, kiszolgáló létesítmények) céljell. beruházás ÁFA-ja	135 000	236 460	140 309
= 6877 - Mesevár-Mesepark céljell. beruházás ÁFA-ja	65 000	75 965	68 198
= egyéb ÁFA-módosítás	18 241	18 241	15 145
Beruházási célú előzetesen felszámított Áfa összesen:	337 260	592 915	350 645

Beruházások mindösszesen: 18 119 124 8 454 976 5 776 413

Egyéb felhalmozási célú kiadások

Felhalmozási célú kiadás az év során 2.800 eFt értékben történt, az intézmény dolgozóinak lakásvásárlását és felújítását segítettük kamatmentes kölcsönnel.

5.3. HUMÁN ERŐFORRÁS GAZDÁLKODÁS

A FÁNK közalkalmazotti létszáma 2017. január 1-jén 193 fő, 2017. április 1-től 194 fő, 2017. július 1-től 209 fő volt, a létszám változásának indokai:

- A Fővárosi Közgyűlés 1680/2016. (XII. 7.) sz. határozatával az intézmény közalkalmazotti létszámkerete 2016. december 1. napjával számviteli és pénzügyi előadói feladatok ellátására 2 fővel, 191 főről 193 főre emelkedett.
- A Mesepark-Mesevár betüzemeléséhez a Fővárosi Közgyűlés 98/2017. (I. 25.) sz. határozata alapján 2017. április 1. napjával az Intézmény létszámkerete 1 fő részlegvezetővel 194 főre emelkedett, továbbá a 99/2017. (I. 25.) sz. Kgy. határozattal a Közgyűlés további 15 fő (2 fő recepciós, kapus, 1 fő állatgondozó, 1 fő kertész-kertakarító, 9 fő animátor, 1 fő rendezvényszervező, marketing munkatárs és 1 fő technikus (vízgépész, akvarista) alkalmazását engedélyezte, melynek eredményeként 2017. július 1. napjával az Intézmény létszámkerete 209 fő.

Az Intézmény közalkalmazottainak átlagéletkora 45 év. Nemek arányában a férfiak vannak többségben, 124 fő (59%), a nők létszáma 85 fő (41%). Az Intézménynél fennálló jogviszony időtartama alapján a munkatársak 43 %-a 1-5 év között, 39 % 5-20 év között 18 % pedig 20 év fölött áll alkalmazásban az Állatkertnél. 2017. évben az átlagilletmény 229.415 Ft volt, a munkatársak 60 %-a a garantált bérminimumot kapta.

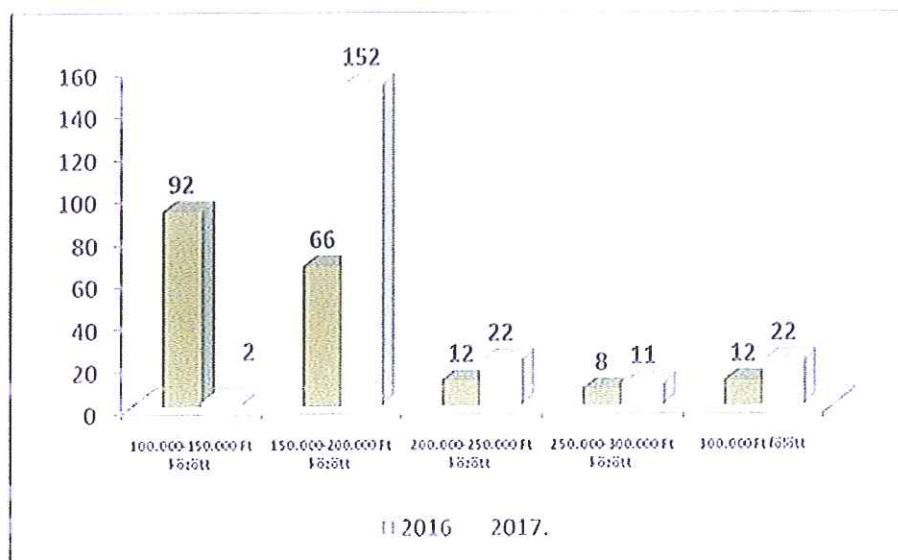
Humán erőforrás szempontjából változatlanul nagy gondot jelent a javadalmozás alacsony szintje. A FÁNK-nál nagy tudású, és nagy arányban magasan képzett szakemberek dolgoznak. Tíz év óta nem volt átfogó közalkalmazotti bérrendezés, a közalkalmazotti bértábla tíz év óta ugyanaz. Javított a helyzeten, hogy 2017. január 1. napjától a szakképzetlenek minimálbére és a szakképzett munkatársak garantált bérminimuma némileg változott, valamint megjelent a kulturális illetménypótlék, melynek eredményeként a FÁNK-nál dolgozók alapilletménye 26,7 %-kal növekedett. Ez önmagában örvendetes hír lenne, de

miután a minimálbér-emelési intézkedések országos szintűek voltak, ezért a FÁNK dolgozók keresetelmaradása az országos átlagoktól gyakorlatilag az elmúlt évek szintjén maradt. Sőt a minimális bérek emelkedése és a magasabb fizetési osztályokba tartozó munkatársak megfelelő illetményemelési fedezet hiánya miatt súlyos probléma keletkezett: a keresetek „összetorlódtak”, még közelebb került az alacsonyabb végzettségű, pályakezdő munkatársak bére a magasán kvalifikált, sok éve az Intézménynél dolgozó munkatársak, nem kevésbé a vezetői munkát végző munkatársak illetményeihez.

Az intézményi átlagbér 2017 végén bruttó 229.415 Ft volt, amely messze elmaradt az országos adatoktól. (A KSH 2017. január-november adatok szerint az országban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagos bruttó keresete 307.900 forint volt. A versenyszférában átlagosan 307.200 forint, míg a költségvetésben – a közfoglalkoztatás kivételével – foglalkoztatottak 314.800 forintot kerestek.)

FÁNK közalkalmazottak bruttó bérezés szerinti megoszlása (fő)

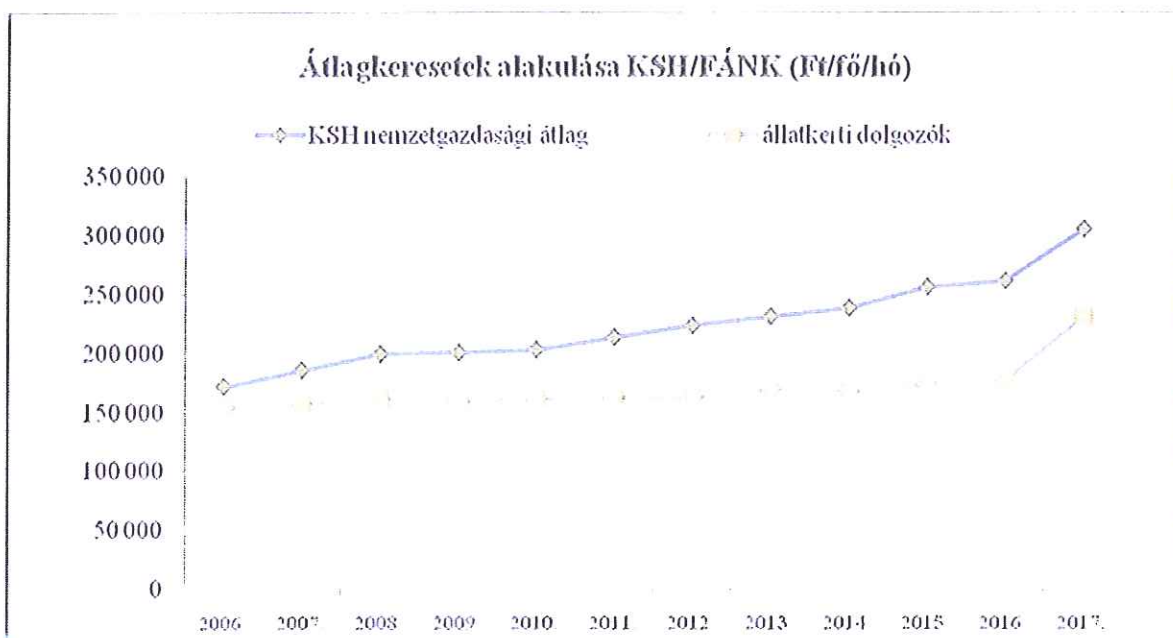

A FÁNK dolgozóinak nominális keresete egyre növekvő mértékben marad el az országos átlagkeresettől. Ezt mutatja be az alábbi táblázat:

Év	Átlagkereset (Ft)		FÁNK létszám (fő)		KSH átlagkereset alatt keresők %-ban
	KSH által kiadott	Állatkerti dolgozók átlagkeresete	Teljes létszám	közülük a KSH átlagkereset alatt kereső	
2006	171 351	153 402	169	124	73
2007	185 018	156 236	154	117	76
2008	198 741	161 119	162	130	80
2009	199 837	158 971	162	132	81
2010	202 525	160 038	162	133	82

2011	213 094	161 218	162	132	81
2012	223 060	161 818	169	139	82
2013	230 714	169 328	171	145	85
2014	237 736	166 765	186	165	89
2015	247 800	176 041	186	169	90
2016	260 800	176 387	190	171	90
2017	307 900	229 415	209	188	90

A „kereseti olló” nyílását, vagyis az állatkertiek átlagkeresetének 2006-2017 közötti, az országos átlagtól egyre növekvő elmaradását mutatja be a grafikon:

A FÁNK 209 főállású dolgozója közül 188 fő (90 %) nem érte el az országos átlagkereset szintjét! Több mint 74 %-uk bére kisebb havi bruttó 200 ezer Ft-nál..

Munkaerő-kölcsönzés útján 2017. évben 214 fő (redukált létszámuk 87 fő) diák segítette az Állatkertet összesen 16.151 órában, amelyre 14.039 eFt + Áfa összeget fordítottunk. Főbb feladatuk a látogatók tájékoztatása, a létesítmények, kiállítások őrzése, felügyelete volt, de elláttak segédápolói, kertészeti és más kiegészítő feladatokat is.

Munkaerő-kölcsönzés keretében 2017. évben 4 főt foglalkoztattunk 2.906 órában, melyre 5.054 eFt + áfa összeget fordítottunk, kiegészítő állatgondozói feladatokat láttak el.

Nyugdíjas szövetkezeti foglalkoztatás keretében 2017. évben 2 főt foglalkoztattunk 296 órában, melyre 335 eFt + Áfa összeget fordítottunk. Feladataik adminisztrációs és takarmánykonyhai kiegészítő munkák ellátása volt.

6. ÜZEMELTETÉS

Az Üzemeltetési körzet feladatait 32 fő látta el 2017-ben.

6.1. KARBANTARTÁS, FELÚJÍTÁS

Az üzemeltetési körzeten belül 14 fő a szakmunkások létszáma, akik a Kert napi karbantartó üzemeltetési feladatait biztosították. A nagymértékű feladatokat szakember gárdánk csak részben tudja elvégezni, ezért közbeszerzés útján jelentős kapacitással külső vállalkozókat is igénybe vettünk.

Nagyobb felújítási és építési munkák a következők voltak pl.:

- Elefántház első kupola és környéke tetőcserép cseréje
- Fácánház külső és belső felújítása
- Komodói varánusz állattartó hely kialakítása a volt koala házból
- Margitszigeti vadaspark talajcseréje
- Margitszigeti vadasparkban a bejárat átépítése, gazdasági épület festése, stb.
- 3 darab gázüzemű kazán cseréje
- Úrge kifutó kialakítása a Vízparti Élet Háza mellett
- Korallszirt játszótér teljes körű felújítása
- Dél-Amerika röpde talajcseréje
- Padok, székek, korlátok festése
- Nagyszikla fakorlátjainak cseréje
- 1 darab elektromos autó beszerzése
- Körhinta tetőszigetelési munkái
- Pálmaház J1 rész átalakítása
- Varázshegyben festési és átalakítási munkák elvégzése
- Szavannaházban terráriumok átépítési munkái

6.2. INFORMATIKA

Az informatikai feladatokat 2 főállású informatikus látja el. A 2017-ben elvégzett munkák a szokásos mértéknél jóval nagyobbak voltak a fejlesztések, költözések miatt, pl.:

- az intézményt teljes területét lefedő 1:500 méretarányú digitális alaptérkép állomány folyamatos aktualizálása
- új kiszolgáló eszközök telepítése és integrálása az üzemelő rendszerhez
- kamera rendszer teljes körű cseréje és átalakítása, új kamerák beüzemelése a megnövekedett üzemeltetési terület miatt
- web kamera rendszer cseréje
- optikai nyomvonal bővítése az új igényeknek megfelelően
- új épületfeltüyeleti rendszer kiépítése és üzembe vétele
- új tűzjelző rendszer és kiépítése és üzembe vétele
- 15 darab új munkaállomás beszerzése és beüzemelése
- új beléptető kártyarendszer megvalósítása és üzemeltetése
- wifi rendszer átalakítása és bővítése
- új nyomtatási rendszer megvalósítása

6.3. TERÜLETKEZELÉS, REND, TISZTASÁG, BIZTONSÁG, KOMFORT

A Fővárosi Állat- és Növénykert területe a Hungária telephellyel, a MÁV-tól kölcsönzött és a felüljáró alatt használt területtel együtt kb. 18 hektár. (A Hungária krt. 219. sz. alatti karantén és háttérkertészet területe 3.805 m². Bérleményként igénybe vesszük a MÁV-tól 1926 m² telekrészt, (mely a két terület közötti közlekedést szolgálja.) és a Fökert Nonprofit Zrt. Keresztúri úti telephelyén is béreltünk 300 m² területet állattartás céljából. Gazdasági háttérként hasznosítjuk (elsősorban tartalék és használt anyagraktár, hulladékgyűjtés és tárolás céljára) a Hungária felüljáró alatti területet (kb. 2.300 m²). A Tatai Úti MÁV telephelyen is béreltünk raktárhelységet, melynek mérete 565 m².

A Városligetnél működtetett összes terület 190.319 m², amin felül még a Margitszigeti Vadaspark 6.091 m²-es területét is kezeljük.

Ebben az évben átvettük a volt Toxikológiai intézet épületét (2.160 m²), ahol az Irányítási központ és az állatorvosi rendelő került kialakításra. Szintén ebben az évben került átadásra az új Gazdasági és Takarmányellátó épületek, melyeknek mérete

Kerttakarítóink 100 darab szemetes edényből - melyből 10 műemléki - és a kijelölt dohányzó helyekre telepített edényekből gyűjtik össze a Kert területén keletkező kommunális hulladékot, szemetet. Összmenyisége 2017-ben 11,57 tonna volt. A kommunális hulladék elszállítási költsége erre az időszakra nettó 11,5 M Ft-ot tett ki. Az ATEV elszállított az év során 14.136 kg állati hulladékot, ezen kívül gondoskodtunk 389.000 kg szerves trágya elszállításáról is.

Intézményünk őrzés-védelmi feladatait 2017. június 01-től az Opus Kft. biztonsági szakség látta el, jelentős zavaró események nélkül. A takarítási tevékenységet szintén az Opus Kft. biztosította, ezen belül a rendezvényterek, a könyvtár, az irodák takarítását, valamint a nyilvános illemhelyek közül a Pálmaházi, a Lauder játszótéri WC-k üzemeltetését végezték el.

A látogatók a Kertben 337 darab kerti padon és 97 darab kerti széken foglalhattak helyet. Koncertekre 900 darab szék állt rendelkezésünkre.

Vendéglátás céljából intézményünk területén 6 büfé, 1 lángossütő, 1 kiirtóskalácsos, 1 kávézó, 1 cukrászda és 1 gyorsétterem biztosította látogatóink számára az étel és ital kínálatot. A vendéglátói területeken több mint 550 fő tudott egy időben asztalhoz ülni.

„Szükség esetére” a Kert területén összesen 6 helyen találhattak nyilvános WC-t a látogatóink. Ezek a Lauder játszótérnél, a Varázshegyben, a Kissziklában két helyen is, azaz az étteremben és a rendezvény teremhez kapcsolódó folyosón, a Főkapunál lévő cukrászdában, valamint a Pálmaház mellett álltak vendégeink rendelkezésére. Egyidejűleg 127 fő látogató és 96 fő dolgozó tud egyszerre illemhelyet használni.

6.4. ENERGIA FELHASZNÁLÁS

Fővárosi Állat és Növénykert energia fogyasztása és költsége															
2017 hónap	Villamos energia			Földgáz					Termálhő			Összes energia			
	[kWh]	[MWh]	[MkWh]	[m³]	[M³]	[Mm³]	[M³]	[MkWh]	[GJ]	[MWh]	[MkWh]	[MWh]	[MWh]	[MkWh]	
január	300 566	6 982 066	23,23	149 433	5 200	1 444 521	11 681 047	8,60	1 310	363 859	1 160 185	3,02	2 105 975	19 763 241	9,37
február	269 318	6 424 420	24,68	95 198	3 332	925 504	7 493 316	8,10	1 255	348 611	1 068 178	3,05	1 534 433	14 985 914	9,77
március	278 537	6 821 251	24,49	46 212	1 619	449 583	3 937 285	8,76	1 473	409 167	1 195 054	2,92	1 137 287	11 953 590	10,51
április	280 935	6 806 738	24,55	33 227	1 161	322 577	2 976 029	9,23	1 262	350 556	1 072 252	3,05	954 067	10 945 019	11,47
május	282 357	6 791 714	24,05	6 726	231	64 936	960 506	14,79	891	247 500	856 330	3,46	594 793	8 698 550	14,47
június	275 052	6 607 717	24,02	892	31	8 504	552 086	64,92	358	90 444	546 124	5,49	383 601	7 705 927	20,12
július	277 484	6 743 562	24,30	1 142	40	11 057	570 740	51,62	340	94 444	535 648	5,67	382 986	7 850 350	20,50
augusztus	283 394	6 844 718	24,15	962	33	9 288	558 331	60,12	317	88 056	522 262	5,93	380 737	7 925 311	20,82
szeptember	258 749	6 336 836	24,49	4 782	167	46 297	848 499	18,33	880	244 444	849 928	3,48	549 491	8 035 264	14,62
október	267 448	6 542 101	24,46	29 655	1 026	285 087	2 670 390	9,37	1 591	411 944	1 145 996	2,59	994 489	10 358 487	10,42
november	267 947	7 269 068	27,13	55 237	1 930	535 978	4 695 728	8,76	1 945	540 278	1 325 828	2,45	1 344 203	13 200 624	9,89
december	291 388	7 883 045	27,05	127 455	4 412	1 225 617	10 026 024	8,18	1 718	477 139	1 237 258	2,59	1 594 144	19 146 327	9,60
2017. éves összes	3 324 175	82 143 577	24,71	550 922	19 184	5 328 949	46 969 981	8,81	13 340	3 705 472	11 455 016	3,09	12 358 596	140 565 694	11,37

Összefoglaló a főbb energiafogyasztási tendenciákról

Gáz: A gázfogyasztás költsége 2017. évben, az előző évihez képest 13,7 %-kal nőtt. A növekedésnek oka egyértelműen az év eleji rendkívüli hideg időjárás. A külső időjárás 16,1 %-os növekedést indokolt volna. A különbség abból adódik, hogy a Fürdőtől átvett hőmennyiség nőtt, mivel már a magasabb hőmérsékletű termálvizet kaptunk.

Villany: A villamos energiafogyasztás költsége az előző évihez képest 3,0 %-kal csökkent. A felhasználás csökkenésének egyértelműen a HNVP felhasználás az oka. Ugyanakkor a villamos energia költsége 6,8 %-al csökkent, melynek oka az előző évi közbeszerzésen elért kedvező árak köszönhető.

Víz: A vízfelhasználás költsége az előző évihez képest nagymértékben 26 %-al csökkent. A felhasználás csökkenés elsődleges oka több földfelszín alatti csőtörés megszüntetése, valamint a kialakított víz monitoring rendszer. A jelentősebb fogyasztási helyekre távleolvasásos mérők lettek beépítve, mely segítségével felderíthetőek a csőtörések az indokolatlan fogyasztások felderítésével.

Termál hő: A termál hő felhasználás a 2016. évhez képest 19,4 %-al nőtt a Fürdönél történt technológiai átalakítások után, újra magasabb hőmérsékletű termálvizet kaptunk. 2017-ban 13 340 GJ volt felhasználásunk. A termál hő költsége 4,2 %-kal nőtt a 2016. évhez képest, a fajlagos ára pedig 12,7 %-al csökkent. A fajlagos árcsökkenés abból adódik, hogy a többlet hő fogyasztás miatt az alapidj több részre oszlik.

A FÁNK összes energia felhasználása 10,1 %-kal nőtt az előző évhez képest, viszont az energia költsége 1,6 %-al csökkent. A fentiekből látható, hogy a többlet felhasználás az év eleji rendkívüli hideg időjárásból adódik, a költségek csökkenése viszont a termál hő felhasználásából vezethető vissza.

6.5. TAKARMÁNYOZÁS

2016. évben 242,1 millió forintba került az állatok táplálása, ez az összeg 2017. évben 264,6 millió forintra nőtt. Ez fedezte több mint 8550 egyed ellátását. Míg tavaly napi 663 ezer Ft-volt a takarmányozási költség, idénre ez napi 720 ezer Ft-ra nőtt.

A sokféle állat takarmányigényének kielégítésére 390 különböző takarmányféléseget használtunk fel. Ezek közül több a konyhából is ismerős lehet. Almából 72.830 kg, körtéből 11.650 kg, friss cseresznyéből 2.380 kg, friss szilvából 2.000 kg, friss őszibarackból 1.750 kg, szőlőből 3.000 kg, mazsolából 575 kg, sárgadinnyéből 2.400 kg, narancsból 9800 kg, mandarinból 900 kg, citromból 280 kg, banánból 15.800 kg, kiwiből 58.400 darab, ananászból 2.750 db, rostos gyümölcsleiből 600 liter, kakaóporból 7 kg, földimogyoróból 1.450 kg, dióból 250 kg, sárgarépből 82.000 kg, céklából 14.500 kg, burgonyából 9.500 kg, vöröshagymából 1.600 kg, fokhagymából 220 kg, paradicsomból 7.800 kg, csemege paprikából 4.350 kg, kelkáposztából 3.100 kg, fejes káposztából 2.500 kg, fejes salátából 48.700 fej, uborkából 9.600 kg, brokkoliból 2.600 kg, csöves kukoricából 22.000 darab, rizsből 3.800 kg, zabpehelyből 4.300 kg, kenyérből 2.000 kg, háztartási kekszből 1.200 kg, rozskenyérből 600 kg, mézből 1.100 kg, tojásból 89.000 darab, sajtból 1.500 kg, túróból 4.500 kg, natúr joghurtból 9.400 darab, gyümölcsös joghurtból 1.700 darab, nyers húsból 29.000 kg, mirelit nyers húsból 5.800 kg, kárászból 60.000 kg, heringből 20.000 kg, kagylóból 440 kg, tintahalból 3.300 kg, polipből 150 kg fogyott 2017. december 31-ig.

(A takarmány költségek növekedését indokolja, olyan takarmányok etetése, mint pl.: cikória 2.500 kg, édesburgonya 1.100 kg, jégسالáta 3.500 db, gránátalma 380 db, padlizsán 1.100 kg, fehérítő zeller 150 db, kínai kel 550 db, csicsóka 500 kg, avokádó 1.000 db.)

Természetesen Állatkertünk lakói olyan takarmányféléseket is fogyasztanak, amelyekkel az átlagember leginkább csak a kisállat-kereskedésekben találkozhat. Sáskából 42.000 darab, „lisztkukacból” (lisztbogár lárvájából) 3.800 liter, gyászbogár lárvából 650 kg, „csontkukacból” (légylárvá) 35 liter, földigilisztából 90 kg, csővájó féregből 90 liter, vörös planktonból 60 kg, tüskés bolharákból 400 kg, „sóféregből” 190 kg, „sóféreg” petéből 3 kg, mysis 200 kg, küklpsz-rákból 200 kg volt a fogyasztás a 2017. évben.

6.6. FENNTARTHATÓSÁG

Az Állatkert Fenntarthatósági Stratégiája hosszú távra jelent iránymutatást. A fenntarthatóság, mint globális cél és lokális – jelen esetben intézményi – gyakorlat, elsősorban az erőforrások hatékony és takarékos használatát, élő erőforrások esetében egyidejű megőrzését, illetve a megújuló erőforrások minél szélesebb körű alkalmazását és annak széles körű megismertetését jelenti. Intézményünk fő küldetése e téren fontossági sorrendben:

- a környezettudatosság emelése a látogatók milliói felé közvetített környezeti-fenntarthatósági témájú üzenetekkel, az ismeretterjesztés és a szemléletformálás széles eszköztárának felhasználásával;
- veszélyeztetett fajok tartása, szaporítása, repatriálása, más közelítésben genetikai erőforrások megőrzése;
- környezettudatos, fenntartható működés és üzemeltetés, az erőforrások hatékony és takarékos használata.

7. SZAKMAI ÉS KÖZÉLETI KAPCSOLATOK

A gyűjtemény kezelését irányító szakemberek a szakmai szervezetek munkájában továbbra is több fontos szerepet töltenek be.

Dr. Sós Endre a Magyar Állatkertek Szövetségének főtitkára. Zsigmond Vince – a MABOSZ főtitkára, és képviseli a magyar gyűjteményes kerteket a European Botanic Gardens Consortium-ban, valamint a vezetőség tagja az EAZA Állatkerti Kertészeti Szakcsoportjának (EAZA Zoohorticulture Group), továbbá képviseli Intézményünket az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságban is.

Az európai állatkerti együttműködések keretében Vidákovits István tagja a Gorilla EEP és az Orangután EEP fajbizottságoknak, ezen bizottságokban dolgozik az ún. „Housing co-group”-ban (ez egész Európában dönt az új gorilla/orangután kifutók engedélyezéséről), illetve koordinálja a Mandrill EEP programot. Molnár Zoltán két kenguru faj/alfaj törzskönyv vezetésért és koordinálásáért lett felelős. Dr. Sós Endre tagja az EAZA „Technical Assistance Committee”-nek, mentora a romániai Sibiu Zoo-nak, tagja a széles szájú orrszarvú EEP, a jegesmedve EEP, a szibériai tigris EEP, a perzsa oroszlán EEP és a perzsa párduc EEP fajbizottságoknak, az ázsiai elefánt EEP fajbizottságnak és elefánt TAG-nek, állatorvos tanácsadója a kispanda EEP-nek, az Old World Monkey TAG-nek és az elefánt TAG-nek. Szintén tagja az EAZA Veterinary Committee-nek, illetve az EAZWV Board-nak (Hungarian Section representative).

Több programban van szakmai együttműködésünk neves külföldi intézményekkel, így a Berlini Állatkerti- és Vadállat Kutatóintézettel (szélesszájú orrszarvú, csupasz turkáló, ázsiai elefánt), a Bécsi Állatorvos-tudományi Egyetemen (szaporodásbiológiai hormon vizsgálatok), a Bécsi Vadvilág-ökológiai Kutatóintézettel (Research Institute Wildlife Ecology; rákosi vipera és haragos sikló telemetria és oktatási együttműködés), a Durrell Wildlife Conservation Trust-al (kritikusan veszélyeztetett indiai törpesertés terepi és zárttéri fajmentő program). Több hazai egyetemen (Állatorvos-tudományi Egyetem, Szent István Egyetem különböző karai, Nyugat-magyarországi Egyetem, ELTE), és kutató műhellyel (Állatorvos-tudományi Intézet, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet, Magyar Természettudományi Múzeum) is megtartottuk együttműködésünket.

Az év során az Állatorvos-tudományi Egyetem kihelyezett tanszékeként továbbra is gyakorlatokat vezényelt le, illetve szakdolgozókkal működött együtt a FÁNK Természetvédelmi és Állat-egészségügyi Igazgatósága. A 2016-ban elindult egzotikus állat szakállatorvos posztgraduális képzés 2017 novemberében befejeződött, ebben oktatóként és gyakorlatvezetőként is részt vettünk (ez utóbbiban több más állatkerti egység is közreműködött).

Immár 15. éve sikeresen szervezzük meg és bonyolítjuk le állatkerti és vadállat orvoslásról évenkénti konferenciákat, amelyre külföldi előadók is érkeznek. 2017-ben a zoonózisok, „one health” téma, újabb abszolút rekordot döntött, 155 résztvevővel.

ÖSSZEGZÉS

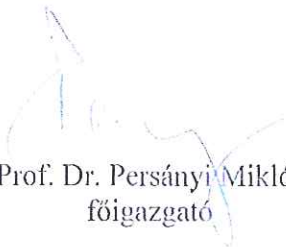
Intézményünk 2017-ben is megtartotta kimagasló népszerűségét, továbbra is messze az ország legnépszerűbb kulturális és turisztikai attrakciója volt, bár látogatószáma az időjárás és a fejlesztések miatt elmaradt a megszokott egymilliótól. 876 238 fős látogatótömeg számára biztosította szolgáltatásainak magas színvonalát. Szakmai tekintélyét programjai, állatszaporítási eredményei, gyűjteményének minőségi fejlesztései tovább gyarapították.

Közönségünknek új élményeket, ismeretterjesztő, oktató és kulturális programok sokaságát szerveztük. A közkedvelt sikeres programok – a Mackó-, a Föld és az Állatszeretet fesztiválok, Légyottok, Tapizook, Állatkertek Éjszakája, Sérült gyermekek napja közül kiemelésre érdemes a nyáresti koncertek sorozata, amely tavaly rekord nézőszámot produkált.

Emellett rendkívüli kihívásokat jelentettek a korszakos fejlesztések. A két fő új attrakció, a Holnemvolt Vár (Mesepark), valamint a Pannon Park megvalósítása jelentősen előrehaladt. Elkészült az új üzemeltetési Kiszolgáló Zóna, a legnagyobb új közművek telepítése, előkészületi stádiumba került a Hermina Garázs autóparkoló építése, illetve a botanikus kerti minőségnek megfelelő színvonalú növényállomány kialakítása is. Megvalósultak az évre forrással rendelkező rekonstrukciós munkák régi Állatkert területén: a Nagyszikla héjazatán, elkezdődött az Elefántház és megvalósult a Fácánház, a Korallszirt játszótér, valamint a Margitszigeti Kisállatkert rekonstrukciója.

Megkezdődött a humán erőforrás fejlesztése is az új feladatokhoz. Az engedélyezett létszámfejlesztés megvalósult. FÁNK dolgozóinak keresete sok év után végre emelkedett a minimálbér és -jövedelem emelése és a kulturális illetménypótlék bevezetése miatt, de még mindig nagyon elmaradt az országos átlagkereset szintjétől. 2017 végéig nem állt meg a kvalifikált munkaerő kiáramlása.

2018. március

Prof. Dr. Persányi Miklós
főigazgató

